

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

гуманітарний факультет

кафедра теорії та практики перекладу

пояснювальна записка до

**дипломної роботи
магістра**

**ФУНКЦІЙНО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
КОМП'ЮТЕРНО-ОПОСЕРЕДКОВАНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЯК
ОСОБЛИВОГО ВИДУ ДИСКУРСУ**

Виконав: студент (-ка) групи ГФз-319м

Спеціальність: 035 «Філологія»

Освітня програма (спеціалізація):
035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська»

Лось Богдан Юрійович

Керівник к.філол.н., доц. Г. М. Костенко

Рецензент к.філол.н., доц. Н. В. Лазебна

Запоріжжя-2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
(повне найменування закладу вищої освіти)

Інститут, факультет ЕГІ, гуманітарний факультет
Кафедра теорії та практики перекладу
Ступінь вищої освіти магістр
Спеціальність 035 «Філологія»
(код і найменування)
Освітня програма (спеціалізація) 035.041 «Філологія (германські мови та літератури (переклад включно)), перша – англійська»
(назва освітньої програми (спеціалізації))

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

«_____» _____ 2020 року

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТА

Лося Богдана Юрійовича

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) Функційно-прагматичні особливості комп'ютерно опосередкованої комунікації як особливого виду дискурсу

керівник проекту (роботи) Костенко Ганна Миколаївна, к. філол. н., доцент,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від «06_» 11 2020 року
№ 317

2. Строк подання студентом проекту (роботи) 10 грудня 2020 р.

3. Вихідні дані до проекту (роботи): теоретичні та критичні праці вітчизняних та зарубіжних вчених (Н. С. Андріанової, М. Б. Бергельсона, О. Є. Войскунського, О. М. Галичкіної, О. І. Горошко, Л. Ю. Іванова, Ф. О. Смірнова, Л. Ю. Шипіціної); теми та коментарі користувачів в англомовних Інтернет-чатах «Chatiw» та «JustChat», Інтернет-форумах «WomensForum» і «Megacities Forum», а також зразки електронного листування.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): основні положення теорії дискурсу; поняття Інтернет-дискурсу та особливості його функціонування; прагматичний аспект тексту та шляхи прагматичної адаптації у процесі перекладу; жанри спілкування в Інтернет-мережі, а також лінгвістичні та комунікативно-прагматичні аспекти кожного з них.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
I	Костенко Г.М., к. філол. н., доцент		
II	Костенко Г.М., к. філол. н., доцент		
III	Журавель С.М., ст. викладач		
Нормоконтроль	Підгорна А. Б., к. філол. н., доцент		

7. Дата видачі завдання « 7 » вересня 2020 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вибір теми дипломної роботи	вересень 2020	виконано
2.	Розробка завдання на дипломну роботу	вересень 2020	виконано
3.	Складання календарного плану роботи	вересень 2020	виконано
4.	Збирання матеріалу для написання 1 та 2 розділів	вересень – жовтень 2020	виконано
5.	Підготовка розділу 1	жовтень 2020	виконано
6.	Підготовка розділу 2	листопад 2019	виконано
7.	Підготовка розділу 3	листопад 2019	виконано
8.	Написання вступу і загальних висновків роботи	листопад – грудень 2020	виконано
9.	Оформлення дипломної роботи	грудень 2020	виконано
10.	Нормоконтроль	1-10 грудня 2020	виконано
11.	Рецензування дипломної роботи	10-12 грудня 2020	виконано
12.	Захист дипломної роботи		

Студента

(підпис) Лось Б.Ю..
(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи)

(підпис) Костенко Г.М..
(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

ДР: 112 с., 5 додатків, 83 джерела.

Об'єкт дослідження – віртуальний дискурс у просторі Інтернет.

Мета роботи – виявлення функційних та комунікативно-прагматичних особливостей комп'ютерно опосередкованого спілкування.

Методи роботи – системно-функційний метод; метод компонентного аналізу; метод стилістичного аналізу; метод словникових дефініцій.

У першому розділі дипломної роботи розкрито основні характеристики Інтернет-дискурсу у світлі комунікативної лінгвістики, виокремлено різні види сучасної Інтернет-комунікація та висвітлено основні методичні підходи до опрацювання комп'ютерно-опосередкованого спілкування. У другому розділі досліджено прагматичний аспект тексту у працях вчених і особливості прагматичної адаптації текстів різних жанрів комп'ютерно опосередкованого спілкування (чати, форуми, електронне листування). У третьому розділі проаналізовано основні потенційні безпеки, що можуть виникнути в офісному приміщенні на робочому місці перекладача, а також заходи по забезпеченню безпеки у надзвичайних ситуаціях.

КОМУНІКАТИВНА ЛІНГВІСТИКА, КОМУНІКАЦІЯ, ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРС, КОМП'ЮТЕРНО ОПОСЕРЕДКОВАНА КОМУНІКАЦІЯ, АНГЛОМОВНІ ЧАТИ, ФОРУМИ, СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖИ, ЕЛЕКТРОННЕ ЛИСТУВАННЯ

ЗМІСТ

Завдання на роботу

Реферат

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕКСТ ОРИГІНАЛУ ЯК ДИСКУРС	12
1.1. Загальні положення теорії дискурсу.....	12
1.2. Комп'ютерно-опосередкована комунікація як особливий тип дискурсу.....	20
1.3. Методологічні підходи до опосередкування комп'ютерного дискурсу.....	26
РОЗДІЛ 2. ПРАГМАТИКА ТЕКСТІВ ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСУ.....	36
2.1. Прагматичний аспект тексту у працях вчених і особливості прагматичної адаптації.....	36
2.2. Особливості перекладу різних жанрів комп'ютерно-опосередкованої комунікації.....	40
2.2.1. Особливості вербальної репрезентації та перекладу чатів.....	41
2.2.2. Особливості вербальної репрезентації та перекладу форумів.....	51
2.2.3. Особливості вербальної репрезентації та перекладу електронних листів.....	62
РОЗДІЛ 3. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ.....	67
3.1. Аналіз потенційних небезпек.....	67
3.2. Заходи по забезпеченню безпеки.....	69
3.3. Заходи з виробничої санітарії та гігієни праці.....	73
3.4. Заходи безпеки у надзвичайних ситуаціях	79
3.4.1 Заходи з пожежної безпеки.....	79
3.4.2. Порядок оповіщення та організація зв'язку у разі	

загрози виникнення або виникнення надзвичайної ситуації.....	81
ВИСНОВКИ.....	85
SUMMARY	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	91
ДОДАТКИ.....	99
Додаток А. Діалог із англомовного чату.....	99
Додаток Б. Словник абревіатур, що використовуються в Інтернет-спілкуванні.....	102
Додаток В. Словник піктограм.....	104
Додаток Г. Приклади особистого листування.....	105
Додаток Д. Тези XVII Всеукраїнської наукової конференції «Когнітивно-прагматичні дослідження професійних дискурсів».....	107

ВСТУП

Проблема наукового вивчення інтерактивної віртуальної комунікації постала перед лінгвістами унаслідок стрімкого розвитку технологій породження і передачі інформації та загальних процесів глобалізації. Інтернет-спілкування набуває все більшої популярності і акумулює в собі величезне розмаїття мовних практик, способів і форматів комунікації. Саме через інтерактивність Інтернет-комунікації цей вид спілкування розглядають у межах діалогізму, тобто акцентують його спрямованість не лише на реципієнта, а й на очікування відповіді від адресата. Розуміння будь-якого повідомлення як наслідку потенційної діалогічності було у новітніх гілках сучасного мовознавства названо «дискурсом».

Виникнення мережі Інтернет, в якій англійська постає універсальною мовою спілкування, зумовило зростання лінгвістичного інтересу до вивчення Інтернет-дискурсу. Лінгвістика Інтернету розробляється вченими різних країн і мовознавчих напрямів. Так, праці Н. С. Андріанової, М. Б. Бергельсона, О. Є. Войсунського, О. М. Галичкіної, О. І. Горошко, Л. Ю. Іванова, Ф. О. Смірнова, Л. Ю. Шипіціної свідчать про те, що у вітчизняному мовознавстві приділяється велика увага вивченню комунікативно-прагматичних і функціональних особливостей Мережі.

Саме поєднання двох термінів «Інтернет» та «комунікація» може спершу здатися нелогічним, оскільки Інтернет є середовищем, а комунікація є суттю цього середовища. Однак правомірність такого використання цих термінів виправдовується тим, що до недавнього часу основна функція Інтернету була пов'язана лише з отриманням і зберіганням інформації, але зараз ця особливість перестає бути провідною. На сьогоднішній день Інтернет відіграє все більшу роль певного каналу комунікації, що «стимулює нові соціокультурні процеси» [Іванов 2000, с. 53]. У зв'язку із глобальним розповсюдженням Інтернет-технологій, почали з'являтися нові способи комунікації (Інтернет-форуми, соціальні мережі, месенджери), які формують

особливу сферу інформаційної взаємодії, що призводить до виникнення інноваційних типів суспільних відносин.

Комунікативний простір являє собою «певне середовище в нашій уяві», яке необхідне для відтворення і сприйняття висловлювання в процесі Інтернет-комунікації і який накладає свій відбиток на цей процес [Гаспаров 1996, с. 69]. Зміна комунікативного простору, таким чином, веде до змін і самого процесу. І. І. Шабшин [2005] ще більше розширює межі Інтернету, визначаючи його як «метасередовище» для комунікації, середовище для реалізації бізнес-технологій, середовище для зберігання і обробки інформації тощо. Таким чином, Інтернет утворює новий когнітивний простір, в якому відбувається самоусвідомлення нового знання як фрагмента реальності і, отже, продукту різних соціальних і культурних традицій. Таким чином, Інтернет являє собою унікальний соціальний феномен, який утворює пізнавальну систему, систему ціннісно-орієнтованих установок, а також встановлює ефективні зв'язки між комунікантами.

Крім того, Інтернет як простір міжкультурного спілкування потребує до себе пильної уваги вчених, що представляють різні науки. Людина виступає одночасно як його творцем, так і його користувачем. На тепер антропоцентризм є одним з найважливіших напрямків у вивченні специфіки Інтернет-комунікації. Інтернет – це не тільки і не стільки комп'ютери та комп'ютерні мережі, скільки взаємопов'язані і активно діючі в цьому середовищі люди та продукти їх активності, а саме повідомлення, веб-сторінки, каталоги і архіви даних, навігаційні маршрути, комп'ютерні віруси тощо [Войскунский 2002].

Актуальність дипломної роботи зумовлена тим, що Інтернет як особливе комунікативне середовище і як сфера реалізації мови, що не існувала раніше, привніс нові способи спілкування, нові форми існування мови, які є величезним пластом для дослідження. Комп'ютерно-опосередкована комунікація – це загальний термін, який охоплює різні форми людського спілкування за допомогою мережевих комп'ютерів, які

можуть бути синхронними або асинхронними та включати обмін інформацією «один-до-одного», «один до багатьох» або «багато-до-багатьох», текстові, звукові та/або відеоповідомлення. Перші дослідження, в основному, зосереджувались на тому, як технологічне посередництво змінює процеси та результати соціальної та групової взаємодії, вирішуючи питання того, як люди виражають та інтерпретують власну ідентичність, формують та управляють враженнями, розвивають та підтримують стосунки, будують спільноти, співпрацюють на відстані та приймають колективні рішення, на відміну від неопосередкованого, очного спілкування. В останні роки саме так званий дихотомічний погляд, який відрізняє «реальне» від «віртуального», поступово замінювався перспективою, яка намагається об'єднати ці два поняття. Водночас звертають увагу, хто спілкується онлайн, на відміну від оффлайн, очної взаємодії, та з якою метою та результатами. Можна виокремити наступні, найпоширеніші сфери застосування комп'ютерно-опосередкованої комунікації: електронне листування, чати, форуми, де люди спілкуються не лише зі своїми друзями, але й з колегами з усього світу, коли поступово наукове спілкування та обмін новітніми дослідженнями переходить також у сферу онлайн-комунікації. Більшість непрофесійних користувачів не володіють достатнім рівнем знання англійської мови, яка є також мовою комп'ютера та Інтернету, а тому значення набуває розгляд текстів електронної комунікації в якості матеріалу для перекладу.

Зв'язок роботи з науковими темами. Дипломну роботу виконано в межах ініціативної наукової теми кафедри теорії та практики перекладу Національного університету «Запорізька політехніка» № 61118 «Система й структура германських мов у когнітивно-комунікативній парадигмі знання». Тема роботи затверджена наказом ректора № 317 від 06.11.2020 р.

Об'єкт дослідження – віртуальний дискурс у просторі Інтернет.

Предмет дослідження – Інтернет-комунікація в її функціональних та комунікативно-прагматичних характеристиках.

Метою дослідження є виявлення функціональних та комунікативно-прагматичних особливостей комп'ютерно опосередкованого спілкування.

Для досягнення мети поставлено такі **завдання**:

- проаналізувати основні положення теорії дискурсу;
- створити цілісне уявлення про поняття Інтернет-дискурсу та особливості його функціонування;
- дослідити прагматичний аспект тексту та виокремити шляхи прагматичної адаптації у процесі перекладу;
- розглянути жанри спілкування в Інтернет-мережі, а також лінгвістичні та комунікативно-прагматичні аспекти кожного з них.

Матеріал дослідження – теми та коментарі користувачів в англomовних Інтернет-чатах «Chatiw» та «JustChat», Інтернет-форумах «WomensForum» і «Megacities Forum», а також зразки електронного листування.

При аналізі текстів досліджуваної галузі застосовувалися такі **методи** дослідження: *системно-функціональний метод* – для вивчення функціонування мовних одиниць в англomовних текстах Інтернет-дискурсу; *метод компонентного аналізу* – для встановлення структури плану змісту лексико-семантичних одиниць; *метод стилістичного аналізу* – для вивчення стилістичних особливостей аналізованих текстів; *метод словникових дефініцій* – для дослідження специфіки функціонування лінгвальних одиниць.

Теоретичне значення полягає у тому, що було узагальнено праці вчених в галузі дискурсології та прагматики, що дало змогу проаналізувати особливості функціонування мови електронного спілкування на прикладі найпоширеніших жанрів Інтернет-дискурсу.

Практичне значення дослідження полягає в можливості застосування результатів дослідження при вивченні теорії комунікації та комп'ютерного дискурсу, а також під час аналізу текстів на заняттях з практики перекладу.

Апробацію результатів роботи здійснено на VII Всеукраїнській науковій конференції «Когнітивно-прагматичні дослідження професійних дискурсів» (ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 21 березня 2020). За результатами конференції було опубліковано тези доповіді на тему «Комп'ютерно-опосередкована комунікація як особливий вид дискурсу» [Костенко, Лось 2020].

Структуру дипломної роботи зумовлено науковою логікою дослідження, його метою та поставленими завданнями. Робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (83 найменування). Загальний обсяг роботи – 112 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕКСТ ОРИГІНАЛУ ЯК ДИСКУРС

1.1. Загальні положення теорії дискурсу

Дискурс – це багатозначний термін ряду гуманітарних наук, предмет яких прямо чи опосередковано передбачає вивчення функціонування мови, лінгвістики, літературознавства, семіотики, соціології, філософії, етнології і антропології.

Термін «дискурс» (фр. *discourse*, англ. *discourse*, від лат. *discursus* «бігання туди й сюди; рух; кругообіг; бесіда, розмова») має більше десяти різних, часом суперечливих одна одній дефініцій. Цей термін є одним з найскладніших, тому що він позначає вищу реальність мови – дискурсивну діяльність.

Вперше термін «*discourse analysis*» був використаний американським мовознавцем і соціологом Зелінгом Харісом у 1952 р. у статті «*Discourse Analysis*». Він розумів під дискурсом текстову реалізацію комунікативного акту, набір фраз, в зв'язку з чим застосовував до нього дескриптивні методи аналізу речень і зв'язного мовлення [Harris 1953, с. 81]. Слід зазначити, що спочатку термін «дискурс» у лінгвістичній традиції означав мову взагалі і виступав синонімом терміну «текст»; поняття, що позначалися цими термінами, розглядалися як тотожні, але з розвитком теорії комунікації, соціолінгвістики, психолінгвістики, становленням когнітивної парадигми зміст цих понять поступово набуває різного значення.

У сучасних структурно-семіотичних дослідженнях термін дискурс розглядається широко – як все, що говориться і пишеться, «як комунікативну подію, що породжує текст, що співвідноситься, по-перше, з певною ментальною сферою / певними знаннями і, по-друге, з конкретними моделями – зразками, прототипами текстопородження і сприйняття» [Чернявская 2004, с. 106].

Термін «дискурс», як його розуміють в сучасній лінгвістиці, є близьким за змістом до поняття «текст», однак він є динамічнішим, тим, що розгортається у часі, характером мовного спілкування; на противагу цьому, текст мислиться переважно як статичний об'єкт, результат мовної діяльності. Іноді «дискурс» розуміють як явище, що включає одночасно два компоненти: і динамічний процес мовної діяльності, вписаної в її соціальний контекст, і її результат (тобто текст); саме таке розуміння є найкращим. Але спроби замінити поняття дискурсу словосполученням «зв'язний текст», що іноді зустрічаються, є не надто вдалим, оскільки будь-який нормальний текст є зв'язним.

Дискурс складається з одиниць мовленнєвої діяльності (мовні акти, висловлювання), що мають такі характеристики: 1) синтаксичні (план вираження-структура); 2) семантичні (план змісту-значення); 3) прагматичні (план повідомлення-перлокуція) [Манаєнко 2008, с. 11].

Структура дискурсу припускає наявність двох докорінно протиставлених ролей – мовця і адресата, і сам процес мовного спілкування може розглядатися в цих двох перспективах. Моделювання процесів побудови (породження, синтезу) дискурсу відрізняється від моделювання процесів розуміння (аналізу) дискурсу. У науці про дискурс виділяють дві різні групи робіт: ті, які досліджують побудову дискурсу (наприклад, вибір лексичного засоба при називанні деякого об'єкта), і ті, які досліджують розуміння дискурсу адресатом (наприклад, питання про те, як слухач розуміє редуковані лексичні засоби типу займенника і співвідносить їх з тими чи іншими об'єктами). Крім того, є ще третя перспектива – розгляд процесу мовного спілкування з позицій самого тексту, що виникає в процесі дискурсу (наприклад, займенники в тексті можна розглядати безвідносно до процесів їх породження мовцем і розуміння адресатом, просто як структурні сутності, що знаходяться в деяких стосунках з іншими частинами тексту) [Манаєнко 2008, с. 17].

Н. Д. Арутюнова дає наступне визначення дискурсу: «Дискурс – зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, соціокультурними і іншими чинниками; текст, узятий у подієвому аспекті; мова, що розглядається як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, що бере участь у взаємодії людей і механізмах їхньої свідомості (когнітивних процесах). Дискурс включає паралінгвістичний супровід мови (міміку, жести) і вивчається спільно з відповідними «формами життя» (репортаж, інструктаж, світська бесіда тощо) [Арутюнова 1990, с. 137].

Є. І. Шейгал трактує дискурс як «систему комунікації, що має реальний і потенційний (віртуальний) вимір» [Шейгал 2000, с. 51]. Р. Водак розуміє дискурс як багаторівневе утворення вербального і невербального характеру, побудоване за певними правилами, як те, що визначає і виражає ті чи інші дії, що проявлюється у формах культури, та бере участь у створенні цієї культури [Wodak 1999, с. 123].

Цікавими представляються висновки про співвідношення понять «текст» і «дискурс», зроблені О. С. Кубряковою і О. В. Александровою: «Під дискурсом слід мати на увазі саме когнітивний процес, пов'язаний з відтворенням реального мовлення, створенням мовленевого твору, у той час як текст є кінцевим результатом процесу мовленевої діяльності, що виливається в певну закінчену (і зафіксовану) форму» [Кубрякова 1997, с. 19–20].

Як справедливо зауважує О. С. Кубрякова, протиставлення тексту і дискурсу не слід абсолютизувати: хоча ці поняття і розглядаються скоріше як взаємовиключні, їх все ж пов'язує «генетична спорідненість». Іншими словами, не існує тексту поза дискурсивної діяльності: будь зафіксованому тексту передуює дискурс. Крім цього, «загальним для аналізу тексту та дискурсу є дуже важливе для їх розуміння звернення до декодування прихованих смислів і в тому і в іншому» [Кубрякова 2000, с. 22].

За словами Н. Д. Арутюнової, «однією своєю стороною дискурс звернений до прагматичної ситуації, яка залучається для визначення

зв'язності дискурсу, його комунікативної адекватності, для з'ясування його імплікацій і пресупозицій, для його інтерпретації... Іншою своєю стороною дискурс звернений до ментальних процесів учасників комунікації: етнографічних, психологічних та соціокультурних правил і стратегій породження і розуміння мовлення в тих чи інших умовах (discourse processing), що визначають необхідний темп мовлення, ступінь її зв'язності, співвідношення загального і конкретного, нового і відомого, суб'єктивного і загальноприйнятого, експліцитного та імпліцитного змісту дискурсу, міру його спонтанності, вибір засобів для досягнення мети, фіксацію точки зору мовця тощо» [Арутюнова 1999, с. 67].

Таким чином, текст і дискурс не протиставляються один одному – їхні відносини характеризуються причинно-наслідковим зв'язком: текст є результатом дискурсу. Текст виникає по ходу здійснення певного процесу, але вивчається він у своєму завершеному вигляді, а дискурс досліджується в певному режимі і часу. У всякому разі, дискурсивний аналіз передбачає відновлення цього процесу, навіть якщо вивчається його результат.

М. Стаббс виділяє три основні характеристики дискурсу:

- у формальному відношенні – це одиниця мови, яка за обсягом більша за речення;
- у змістовному плані дискурс пов'язаний з уживанням мови в соціальному контексті;
- за своєю організацією дискурс діалогічний [Stubbs 1983, с. 56].

Слід також виділити кілька важливих аспектів дискурсу, які доводять, що дискурс не є хаотичним утворенням і має певні особливості і характеристики, а також регулюється певними правилами. По-перше, це комунікативний аспект, за яким дискурс – це текст, що містить взаємозалежні роздуми кількох суб'єктів. По-друге, мовленнєвий аспект дискурсу регулюється правилами синтаксису та особливостями граматичної будови відповідно до канонів конкретної мови. По-третє, дискурс характеризується логічною послідовністю, тобто це логічно обумовлена

думка, що являє собою суворий перехід від одного твердження до іншого [Пушкин 1990, с. 42]. До того ж багатьма вченими дискурс вважається відносно завершеним, цілісним та зв'язним і розглядається одночасно і як процес, і як результат у вигляді фіксованого тексту.

Отже, можна зробити висновок про те, що дискурс – це утворення цілком систематизоване і впорядковане, регульоване конкретними правилами та нормами, хоча природним є і відхилення від цих норм. Хоча теорія дискурсу вже досить тривалий час опрацьовується і досліджується вченими-лінгвістами, загальновизнаного підходу та універсального визначення поняття «дискурс» ще досі не існує. Воно (поняття) розглядається з точки зору найрізноманітніших аспектів: і як комунікативний процес, і як текст, і як система, і як комунікативна подія. Як показують спостереження дослідників, поряд з протилежними характеристиками тексту та дискурсу, у цих двох понять є деякі загальні властивості. Наприклад, Т. ван Дейк зазначає, що «користувачами» і тексту і дискурсу є автор і читач, що не завжди безпосередньо контактують один з одним [Van Dijk 1997, с. 27]. Подання дискурсу як складного комунікативного явища, не тільки припускає створення певного тексту, але й відбиває залежність створюваного мовного твору від значної кількості екстралінгвістичних обставин, що дозволяє окремим вченим стверджувати, що в модель розуміння (або обробки) дискурсу природно вписується модель його когнітивної обробки.

Існують декілька типів та різновидів дискурсу, кожен з яких визначається набором правил, виконання яких він вимагає, і протікає в певній соціальній сфері. При дослідженні типів дискурсу основним завданням є опис структур найбільш бажаних або типових для дискурсу даного виду. Так, в офіційних ситуаціях використовується мова офіційного спілкування, яка характеризується більш складними, більш повними, граматично правильними реченнями.

Російський вчений В. І. Карасік виділяє два особливих типи дискурсу: персональний (особистісно-орієнтований) і інституційний (статусно-

орієнтований) дискурс. У першому випадку мовець виступає як особистість зі своїм багатим внутрішнім світом, у другому випадку – як представник тієї чи іншої соціальної групи. Персональний дискурс підрозділяється на два різновиди: побутове і буттєве спілкування. Специфіка побутового спілкування детально відображена в дослідженнях розмовної мови. У буттєвому дискурсі спілкування переважно монологічне і представлене творами художньої літератури. Інституційний дискурс являє собою спілкування в заданих рамках статусно-рольових відносин і виділяється на підставі двох ознак: мети і учасники спілкування [Карасик 2004, с. 82].

Окремі відмінності між різновидами дискурсу описуються за допомогою поняття жанру. Це поняття спочатку використовувалося у стилістиці, але в дискурсивному аналізі жанр розглядається як одиниця дискурсу через те, що жанри володіють деякими стійкими характеристиками, хоча мовна специфіка жанрів розроблена поки що недостатньо. Поняття жанру дискурсу та жанру тексту розмежовуються. Перший характеризує лад окремих частин тексту (іноді дуже дрібних, іноді майже співпадаючих з текстом в цілому); у творі можуть поєднуватись, перемежовуватися різні жанри дискурсу. Навпаки, жанр тексту характеризує собою спосіб завершення твору як цілого, спосіб остаточного оформлення та осмислення жанрів дискурсу, що застосовувалися у ньому (на цьому узагальнюючому рівні вони отримують сенс «приватної сюжетної лінії», «вставної історії», «пародії», «ремінісценції» тощо). Взаємодія жанрів дискурсу і жанрів тексту – ще один спосіб обмежити множинність сучасної культури і її текстів: на рівні літератури взагалі свобода високого роману врівноважується жорсткою заданістю жанрів масової словесності, на рівні окремого твору свобода вибору дискурсів врівноважується необхідністю надати тексту ту чи іншу фінальну жанрову визначеність [Панкратова 2001, с. 17–20].

Отже, ми бачимо, що існують такі жанри дискурсу, як дискурс мас-медіа, політичний, релігійний, рекламний та ін., але у рамках заданої теми більш детально ми розглянемо саме Інтернет-дискурс.

Узявши до уваги зовнішньо- та внутрішньотекстові характеристики мовлення і проаналізувавши їх з позицій сучасного комунікативного мовознавства (з урахуванням досягнень структурно-функціональної та культурологічної лінгвістики), категорії дискурсу можна поділити на:

- конститутивні, що дають змогу відрізнити текст від «нетексту» (відносна оформленість, тематична, стилістична та структурна єдність і відносна змістова завершеність);
- жанрово-стилістичні, які характеризують тексти за функціональними різновидами мовлення (стильова належність, жанровий канон, ступінь ампліфікації/компресії);
- змістові (семантико-прагматичні), що розкривають значення дискурсу (адресність, образ автора, інформативність, модальність, інтерпретативність, інтертекстуальна орієнтація);
- формально-структурні, які характеризують спосіб організації тексту (композиція, членування, когезія) [Григорьева 2007, с. 250–251].

Слід зазначити, що змістовні категорії тексту у багатьох роботах дослідників явно чи неявно зорієнтовані на художній текст як текстовий прототип. О. Розеншток-Хюссі не випадково встановлює термінологічну піраміду: діалог як звернення до слухачів, монолог як мислення вголос і полілог як зверненість до читачів, як мова, що адресована більш ніж одній аудиторії, полілог – прототип літератури [Розеншток-Хюсси 1998, с. 181]. Саме тому ми вважаємо за доцільне при виділенні категорій дискурсу спочатку зорієнтуватися на тип соціальної дистанції в діалозі і відповідно на тип дискурсу. До числа змістовних категорій дискурсу відноситься інтерпретованість тексту. Ця категорія є, на наш погляд, уточненням адресованості тексту і проявляється в більш приватних категоріях точності, ясності, глибини і експлікативності/імплікативності тексту. Особливість названих категорій дискурсу полягає в тому, що вони значною мірою змінюють свої сутнісні характеристики в залежності від формату тексту. Так, наприклад, точність наукового тексту полягає в розгортанні та уточненні

характеристик поняття, точність ділового тексту – в суворому дотриманні жанровому канону [Баженова 2002, с. 123].

Формально-структурні категорії тексту досить детально вивчені. Відзначимо, що ці категорії дозволяють встановити змістовні характеристики тексту, будучи нерозривно пов'язаними з семантико-прагматичними і жанрово-стилістичними категоріями. Наприклад, формальна зв'язність тексту (когезія) співвідноситься зі змістовною зв'язністю (когерентністю), яка виступає в якості уточнення категорій інформативності та цілісності тексту. Важливо підкреслити ту обставину, що категорії дискурсу являють собою аспекти вивчення дуже складного. В. І. Карасик для опису конкретного типу дискурсу пропонує розглядати наступні його компоненти: учасники; хронотоп; мету; цінності; стратегії; прецедентні тексти; дискурсивні формули [Карасик 2004, с. 25].

Отже, учасниками дискурсу є представники однієї чи іншої соціальної групи, які приймають участь в акті комунікації і виконують певні комунікативні ролі. Різновиди комунікативних ролей залежать безпосередньо від типу дискурсу. Хронотопом дискурсу є обстановка, типова для реалізації визначеного дискурсу. Мета визначається як передбачуваний результат комунікації, обумовлений причинами конструювання та реалізації дискурсу. Цінності дискурсу – це сукупність того, що знаходиться в ієрархії цінностей суб'єкту на перших позиціях та обумовлює існування мети дискурсу. Під комунікативною стратегією потрібно розуміти план оптимальної реалізації комунікативних намірів, що включає до себе об'єктивні та суб'єктивні фактори та умови, при яких відбувається акт комунікації і які, в свою чергу, обумовлюють структуру тексту.

Таким чином, завдяки становленню дискурсного аналізу як спеціальної області досліджень, з'ясувалося, що значення дискурсу не обмежується письмовим і усним мовленням, але позначає, крім того, і позамовні семіотичні процеси. Дискурс вивчається багатьма науковцями, але через

розмитість його меж, важко говорити конкретно про усі фактори та чинники існування дискурсу. Ми візьмемо за основу визначення Н. Д. Арутюнової та В. І. Карасика, які є схожими та поєднують мовлення та текст з усіма екстралінгвістичними факторами та умовами, при яких реалізується текст. Дискурс є явищем динамічним, живим, він може змінюватися разом з тим, як змінюється людина та світ навколо неї. Класифікувати дискурс можна за декількома ознаками, наприклад, за соціолінгвістичними факторами, за сферою вживання, метою, стратегією, жанром та ін. Отже, аналізуючи дискурс, доречно буде зважати на ці фактори.

1.2. Комп'ютерно-опосередкована комунікація як особливий тип дискурсу

Інтернет, який, за справедливим зауваженням Н. С. Андріанової, являє собою дещо більше, ніж просто суперсучасну технологію, що прискорює проходження та поширення інформації [Андріанова 2008, с. 14], істотно розширив можливості як для міжособистісної, так і для соціально значущої комунікації. А. А. Селютін, характеризуючи комп'ютерний дискурс, зауважує особливу позицію автора у процесі такої комунікації. Він визначає комп'ютерний дискурс як абсолютне занурення автора в ситуацію віртуального комунікативного акту і перетворення його на онлайн-особистість, яка іноді не відповідає мовному образу автора в реальності [Селютин 2009, с. 139].

Найпоширенішими засобами передачі інформації у всесвітній мережі Інтернет є електронна пошта, чат, форум, власні сторінки користувачів, блоги, аккаунти на різноманітних сайтах на зразок YouTube, електронні соціальні мережі, ICQ, Yahoo, Skype, MSN та ін. Щодо особливостей комп'ютерної комунікації, то треба відзначити анонімність, глобальність та компенсаторну віртуальну емоційність, тобто відсутність візуального

контакту між співрозмовниками компенсується за допомогою різноманітних смайлів і так званих іконок [Калініна 2013, с. 63].

Так само, як не існує єдиного визначення поняття комп'ютерного дискурсу, так не існує і загальновідомої класифікації ознак, притаманних комп'ютерному дискурсу. Але, наприклад, О. М. Галичкіна визначає такі його основні риси:

- дистанційність, тобто відсутність залежності від часу та простору;
- опосередкованість;
- високий ступінь проникності;
- наявність гіпертексту;
- креолізованість комп'ютерних текстів, коли в текстах використовуються паралінгвістичні засоби, наприклад, малюнок, фотографія, різні шрифти;
- переважно статусна рівноправність учасників;
- передача емоцій, міміки, почуттів за допомогою смайлів;
- комбінація різних типів дискурсу;
- специфічна комп'ютерна етика: учасники мають певний комунікативний статус, який виявляється, підтримується і обіграється в процесі комунікації за допомогою сукупності спеціальних прийомів і навичок, що можна визначити як етикет [Галичкіна 2001, с. 17].

Розглядаючи особливості функціонування комп'ютерного дискурсу, ми розуміємо, що електронна комунікація відбувається згідно з особливими умовами існування, що створює всесвітня Мережа. Тому для повного розуміння комп'ютерного дискурсу як феномену, що виник завдяки появі Інтернету і що існує в певному комунікативному середовищі (електронному), треба детально розглядати всі види та форми комп'ютерного дискурсу, закони, згідно з якими він існує, та мову, на якій він базується.

В останні роки з'явилося багато публікацій, які присвячені вивченню особливостей функціонування мережної мови, протіканню мовних процесів в Інтернеті. В англомовному середовищі для визначення електронної мови

використовують різні терміни: e-language, netlingvo, e-talk, netspeak. На пострадянському науковому просторі частіше вживається термін «мова Інтернету». Як наголошує більшість вчених, мова Інтернет-комунікації поповнюється новими лексемами за рахунок запозичень (зокрема з англійської мови – драйвовий, меседж), професіоналізмів (з мови комп'ютерників – запатчити, онлайн) та слів інших груп лексики. Запозичення англійської мови транслітеруються українською абеткою. Частина лексем зафіксована словниками (файл, ноутбук).

За точкою зору дослідників Ю. Я. Зацного і А. В. Янкова, до морфологічних особливостей мови Інтернет-комунікації відноситься, зокрема, активне використання імперативу [Зацний 2008, с. 11]. Синтаксичні конструкції найчастіше змінюються в розмовній мові, що відповідає тенденції до спрощення синтаксичних конструкцій, текстової економії при спілкуванні в Інтернеті. Такому виду спілкування більш притаманні короткі розмовні репліки, скорочення тощо. Для вищезгаданої Інтернет мови характерно обмежене використання невербальних засобів, тому для позначення почуттів співрозмовники використовують особливі знакові позначення, серед яких існують спеціальні піктограми – смайлики, а також розділові знаки, великі літери для позначення модуляцій голосу тощо.

Сьогодні виділяють кілька причин звертання до Інтернету як до інструменту спілкування:

- недостатнє насичення спілкуванням у реальному житті. У подібних випадках користувачі швидко втрачають інтерес до Інтернет-спілкування, якщо виникають можливості для задоволення відповідних потреб у реальному житті;

- можливість реалізації якостей особистості, програвання ролей, переживання емоцій, які з тих чи інших причин неможливі у реальному житті (анонімність).

Л. Стрельбіцька у праці «Інтернет як полігон розвитку природної мови» підкреслює такі особливості інтернет-спілкування:

- анонімність, невидимість і відчуття безпеки. Проте це призводить до безкарності, розкутості і безвідповідальної поведінки учасників спілкування.

- добровільність контактів – користувач добровільно зав'язує контакти або ж може перервати їх у будь-який момент.

- стійке прагнення до емоційного наповнення тексту виражається у створенні спеціальних знаків для позначення емоцій.

- прагнення до нетипової, ненормативної поведінки – найчастіше користувач презентує себе іншою особою ніж у реальному житті, програє нереалізовані ролі, сценарії і, не знаючи співрозмовника, створює його образ, найчастіше відмінний від реального.

- відсутність єдності простору та часу. Інтернет дає можливість бути одночасно у різних місцях, а також спілкуватися з людьми з інших годинних поясів [Стрельбіцька 2005, с. 33].

Тим часом, сучасне Інтернет-спілкування відрізняється великим розмаїттям засобів та форм. Нетспік не обмежується приватним чи діловим спілкуванням, а тому, комунікант в Інтернеті має менше правил, а, відповідно, більше свободи для висловлювання своїх думок. М. Б. Бергельсон у статті «Мовні аспекти віртуальної комунікації» пропонує таку характеристику Інтернет-мовленню: нехтування правилами орфографії та граматики, використання графічної інформації переважно в неофіційному середовищі для передавання інтонації, міміки, жестів, відображення важливості змісту інформації шляхом великих букв або повторення однієї і тієї ж самої графеми, використання знаків пунктуації для фокусування на значимій інформації, наголосі на метатексті, передавання поточного стану відправника повідомлення, для текстового заміщення зорової інформації [Бергельсон 2002, с. 61]. У цьому контексті ми погодимось із висновками, до яких приходить авторка у своєму дослідженні: основна когнітивна особливість віртуального спілкування полягає в конструюванні адресата, у доповненні образу віртуального співрозмовника своєю уявою та досвідом, своїми психологічними проблемами та стереотипами.

«Індивід 1 – комп'ютер – Індивід 2» – це новий тип соціальних взаємовідносин, що продукуються Інтернетом. Із огляду на це, останній уже не розглядають як просто вмістилище даних, або технологічний засіб. Із початку XXI століття Інтернет став новою формою взаємодії в соціокультурній парадигмі нової сучасності, породивши нову людину – «homo virtualis» – людину віртуальну, яка є творцем, носієм та споживачем віртуальної культури, людину, яка прийшла на зміну «постлюдини» кінця XX ст. У такому контексті вже йдеться про деантропоморфізацію людини в нестійкому просторі зі слабкими внутрішньосоціальними зв'язками.

Отже, Інтернет як феномен є джерелом появи нового типу людського буття. Основні потреби віртуальної людини задовольняються у віртуальному світі, де вона вчиться, працює та відпочиває, а це означає, що мережа стає тим середовищем, без якого людина вже не може існувати. Подібний новий тип соціокультурних практик потребує інших форм спілкування. Усне та писемне мовлення в інтернет-комунікаціях поступаються новому мовному утворенню – Нетспік.

Д. Крістел, аналізуючи інтернет-комунікацію, виокремлює такі мовні підвиди:

- мова e-mail;
- мова чатів;
- мова віртуальних світів;
- мова Web [Crystal 2004, с. 26].

Складна і багат шарова структура Інтернет-комунікації визначає великий набір ознак, які згадуються в сучасній науковій літературі для опису цього явища. Оскільки Інтернет є продуктом технічного прогресу, багато хто намагається розглядати цю технологію як електронний або цифровий канал передачі сигналу.

Одними із найважливіших якісних характеристик нової віртуальної комунікації найчастіше називають її глобальність і інтерактивність. Розглядаючи глобальність, треба згадати про зникнення фактичних кордонів

в мережі Інтернет та постійно зростаючу можливість встановити контакт з будь-яким користувачем мережі незалежно від його/її географічного місця розташування. Водночас, це працює і в зворотному напрямку, оскільки можуть паралельно розвиватися такі ознаки, як дистантність, тобто роздільність в просторі і в часі, і опосередкованість, коли зв'язок здійснюється за допомогою технічного засобу без прямого контакту комунікантів.

Якщо розглядати таку ознаку як інтерактивність, слід зазначити, що вона дозволяє: вступати в прямий діалог з великою аудиторією та отримувати від неї зворотний зв'язок в режимі реального часу, а також уможливорює ефективне спілкування представників даної аудиторії між собою [Касумова 2009, с. 54].

Інтерактивність підкреслює діалогову природу спілкування, і зазвичай визначається через поняття гіпертекстуальності, яке повністю змінює або вкрай видозмінює появлення та сприйняття тексту, передаючи інформацію в різних режимах. Наприклад, гіперпосилання дозволяє читачеві не тільки слідувати за авторським розгортання тексту, але й здійснювати власну навігацію, володіючи при цьому високим ступенем проникності. Крім того, такий діалог в мережі Інтернет характеризується відсутністю посередників, оскільки Інтернет дає можливість прямого доступу адресанта до адресата.

Специфіка середовища Інтернет-комунікації характеризується такою властивістю, як віртуальність, яка підкреслює, що ті умови, в яких відбувається спілкування, істотно відрізняються від умов реального спілкування. До таких умов можна віднести анонімність і фізичну неподання. Ці ознаки призводять певною мірою до рівноправності учасників за такими характеристиками, як статус, вік, освіта, матеріальне становище, фізичні і зовнішні дані, національність тощо. Це, в свою чергу, сприяє деформалізації спілкування. Стиль онлайн-спілкування має тенденцію змінюватися з плином часу від більш формального до менш формального. Цей процес можна назвати скороченням психологічної дистанції. Зовнішніми маркерами такої

динаміки є формальні мовні звороти, велика кількість зниженої розмовної лексики, спрощений синтаксис тощо [Морозова 2010, с. 155].

Існує ще одна технічна деталь, властива як самій мережі, так і всім підсистемам, що утворилися в ній. За характером обміну інформацією всі вони є відкритими. До технічних можливостей Інтернет-комунікації можна віднести і такі ознаки, як мультимедійність, розподілення ресурсів, автоматизованість генерації тексту, які усі разом розширюють атрибутивні можливості Інтернет-комунікації та полегшують процес отримання інформації та її обробки.

1.3. Методологічні підходи до опосередкування комп'ютерного дискурсу

Комп'ютерно-опосередкований дискурс (КОД) охоплює всі види міжособистісного спілкування, що здійснюється в Інтернеті, наприклад, електронною поштою, миттєвими повідомленнями, веб-дошками та каналами. В останнє десятиліття КОД привернув велику увагу дослідників з лінгвістичної – особливо прагматичної, дискурсно-аналітичної та соціолінгвістичної – перспектив. Н. Б. Мечковська, наприклад, вказує, що Інтернет-комунікації в цілому властиві різні тенденції. До них відносяться:

- активізація метамовної рефлексії;
- вплив ненормативного (субстандартного) варіанту мови на загальне вживання слів;
- експансія особливостей молодіжного сленгу і англійської термінології;
- посилення в стилістиці Інтернет-комунікації ліберально-демократичних рис, що йдуть від неформального, розмовно-повсякденного спілкування.

- стилістична двоїстість Інтернет-комунікації, що поєднує в собі одночасно поверхневу легкість з внутрішньої заплутаністю [Мечковская 2010, с. 485–513].

Узагальнюючи ряд робіт з вивчення Інтернет-комунікації, можна виділити кілька напрямків її дослідження, а саме вивчення: загальних тенденцій функціонування мови в мережі Інтернет та їх вплив на всю структуру комунікативного процесу, таких як ускладнення одних і спрощення інших мовних засобів, пов'язаних з планом вираження, змісту і планом прагматичних інтенцій Інтернету, а також конкуруючий вплив норм писемного та усного мовлення, що призвів до виникнення нової форми мови – усно-письмової [Yates 1996]. При цьому однією з локальних характеристик Інтернет-комунікації, як вважає Л. Ю. Іванов, є більш висока диференціація одних мовних явищ і засобів при більш гнучкому користуванні іншими, що найбільш виразно можна побачити на лексичному і змістовно-тематичному рівнях [Иванов 2000, с. 44–45], а також [Crystal 2001; Горошко 2009а; Herring 2008];

- жанрів і/або дискурсивних форматів Інтернету – типових форм мови, які представляють функціональний стиль з певним переліком конститутивних ознак [Горошко 2009б];

- комунікативної обстановки Інтернету як з точки зору користувачів мережі, творців ресурсів, так і з боку технологій і їх взаємного впливу на комунікативний процес. Наприклад, зараз досить ретельно досліджуються особливості перебігу комунікативних процесів в мережі Інтернет, зумовлені використанням певної комунікативної платформи (сервісу): в соціальних мережах або в мікроблогінгу (з ілюстративними прикладами з таких соціальних мереж, як Twitter і Facebook) [Sanderson 2008; Tong 2008];

- особливостей комунікативних процесів в залежності від тимчасового чинника [Scott 2007], або ситуаційного (анонімності Інтернет-спілкування) [Paulus 2008];

- впливу фактора культури [Segev 2007], або зв'язок між певними культурними практиками та особливостями поведінки користувачів в офф- і онлайні [Turnage 2008; Garret 2008];

- контенту мережевих ресурсів Інтернету [Halavais 2008].

Однак саме методологічна рефлексія відстає порівняно з іншими напрямками вивчення Інтернет-дискурсу. По-перше, хоча збір даних в Інтернеті на перший погляд здається неважким, вчені, які досліджують КОД, стикаються з різноманітними нетривіальними питаннями. Вони можуть стосуватися розміру та репрезентативності зразків даних, методів обробки даних, розмежування жанрів, виду та обсягу контекстної інформації, яка необхідна, а також таких етичних питань, як анонімність та захист конфіденційності. Багато досліджень у цій області базуються на невеликих, спеціальних наборах даних; бракує стандартних вказівок щодо проектування корпусу КОД та не існує загальнодоступних корпусів КОД [Beißwenger 2008]. Що стосується методології, орієнтованої на мову дослідження КОД, то зазвичай використовують методи та ключові концепції з різних дослідницьких традицій у мовознавстві (включаючи прагматику, аналіз розмов, соціолінгвістику, жанровий аналіз та етнографію спілкування), які плідно застосовують, щоб вивчити, як люди використовують лінгвістичні ресурси для встановлення контактів, управління взаємодіями та створенням ідентичності в комп'ютерних мережах. Однак значною мірою бракує критичних коментарів щодо існуючих та нових проблем, що виникають через створення інших умов та середовищ КОД.

Функційний підхід пов'язаний переважно з напрямком вивчення мови від значення до форми і функції. Такий системно-інтегруючий погляд на мову формує концентричну модель мовної системи. Вона спирається на традиційну рівневу структуру мови, але йде від сенсу до способів його вираження і далі – до їх функції в мовленні, при цьому функціонально-семантичні категорії представлені як універсальні значення (сенси), що втілюються за допомогою мовних засобів різних рівнів. Функційно-

семантичні категорії відповідають основним логічним, понятійним категоріям, які виражаються в мові. До їх числа відносяться: суб'єкт (особистий або предметний), предикат (дія, стан, буття, ознака тощо), об'єкт, кількість, час, мета, причина і цілий ряд інших. Підстава для виділення таких категорій – мова, потреби мовця відобразити в процесі спілкування різні аспекти позамовної дійсності і його (мовця) оцінку цієї дійсності.

Ключовим є поняття функції, під якою розуміється «спосіб поведінки. властивий будь-якому об'єкту і який сприяє збереженню цього об'єкта або тієї системи, в яку він входить» [Гастев 1970, с. 419]. Необхідно чітко розмежовувати поняття функції і значення. Ці два поняття різні по суті, за своїм обсягом, але вони можуть перетинатися. Якщо значення – внутрішня, системно значуща властивість форми, що відноситься до змістовного боку мови, то функція – мета вживання мовної одиниці. Функція передбачає взаємодію форми з контекстом і мовною ситуацією. Функція ширша, багатоаспектніша, різноманітніша, ніж вираз певного мовного значення. З цього випливають два наслідки: 1) зв'язок функції і значення, а значить, і у функціональному вивченні речення/висловлювання можливий акцентується координація між характером семантики речення/висловлювання і його функцій; 2) наявність у кожному реченні/висловлюванні комплексу функцій. Спостереження над функціонуванням висловлювання в тексті призводять до доцільності виділення наступних функцій висловлювання: 1) інформативної (репрезентативної, денотативної) – передачі висловлюванням інформації про явища позамовної дійсності; 2) текстоутворюючої функції – здатності висловлювання брати участь в організації більших одиниць тексту; 3) структурно-текстової функції – здатності висловлювання брати участь у реалізації тієї чи іншої форми вираження смислу – дискретної або недискретної, ця функція пов'язана з участю висловлювання в реалізації основних текстових категорій – інтеграції та делімітації; 4) композиційно-стилістичної функції – актуалізованого способу представлення значення синтаксичної одиниці, що відображає роль одиниці в побудові тексту. Ця

функція є факультативною, вона супроводжує і доповнює інформативну і виникає в результаті відсторонення семантики або висловлювання, або контексту, або і висловлювання і контексту одночасно. Інформативна функція може бути первинною, коли вона не залежить від умов ситуації і контексту, і вторинною, яку висловлювання набуває лише в умовах певної ситуації і контексту. Під функціональною зоною висловлювання розуміють сукупність усіх функцій, які виконує даний виступ [Конева 1996, с. 11–12].

У лінгвістиці XX століття відбувається переосмислення відносин мова-людина і зосередження уваги на мовній діяльності. Індивід не є чимось зовнішнім по відношенню до мови, бо «мова існує тільки в мові індивідуумів» [Косериу 1963, с. 157]. Е. Бенвеніст розкриває природу особових займенників як «інструментів для процесу, який можна назвати зануренням мови в мову» і завдяки якому «кожен говорить так, ніби бере усю мову для особистого користування» [Бенвенист 1974, с. 288–289]. Сама мова розуміється як «творча діяльність, вільна і цілеспрямована» [Косериу 1963, с. 184]. У функціональній лінгвістиці розробляється теорія функціональних стилів як різновидів цілеспрямованої мовної діяльності, в лінгвістиці тексту визначаються закономірності «правильно побудованого» тексту і виділяються конститутивні одиниці тексту [Золотова 1982, с. 37]. У процесі подальшої «антропологізації» в лінгвістику входить у прямому сенсі слова «людина суспільна» і «людина культурна». Отримує розвиток думка М. М. Бахтіна про індивідуальний мовний досвід як «процес засвоєння – більш-менш творчого – чужих слів (а не слів мови)» [Бахтин 1979, с. 269]. Через лінгвістику тексту і дискурсу концепція М. М. Бахтіна веде до створення теорії інтертексту: «...будь-який новий твір є результатом трансформації вже існуючого тексту, більш того, освяченого традицією текстового об'єкта» [Жолковский 1994, с. 29]. Відбувається деконструкція Соссюровської моделі: мовна діяльність – це не результат експлуатації абстрактної знакової системи людини-одинака, а репродуктивне виробництво в мовному середовищі, яке заповнюють тексти, що там відтворюються.

Плідним слід визнати і уявлення про текст як про діяльність, як про семіозис, що відбувається безперервно в культурологічній парадигмі. Дослідження накопиченої текстової інформації, способи ментальної обробки в свідомості текстового інформаційного потоку становили і становлять предмет досліджень в області штучного інтелекту, лінгвістики тексту та дискурсу. У зробленому Р. Бартом текстовому аналізі наочно простежуються чисто мовні механізми семантичної згортки, що уможливлюють появу нового і забезпечують подальше розгортання тексту. Подальше вдосконалення техніки лінгвостилістичного аналізу повинно увібрати в себе можливості, розкриті культурологічною парадигмою.

Для лінгвістичної поетики проблема людини в її ставленні до мови має особливе значення, оскільки мова йде не просто про користувача мови, але про творця словесного мистецтва. Антропологізація змінюється новою дезантропологізацією: особисті займенники – це «точки суб'єктивності», пов'язані не з промовистим суб'єктом, а з виробником акту висловлювання. Той, хто говорить, не є «джерелом і господарем свого дискурсу», бо «в дійсності він увесь пронизаний словами, які не є його власними словами» [Серіо 1993, с. 51]. Висуваючи поняття наукової парадигми, Т. Кун виходив з того, що нова наукова парадигма народжується як результат вичерпаності попередньої та її неефективності в поясненні нових наукових відкриттів і у рішенні нових наукових проблем [Кун 1977, с. 46]. Системно-функційний підхід повинен уточнити і прояснити свої позиції щодо творчого суб'єкта в новому концептуальному науковому полі.

Одним з найзатребуваніших методів вивчення семантики лексичних одиниць в структурній лінгвістиці визнають компонентний (семний) аналіз, який спирається на парадигматичні зв'язки в структурі мови. Як відомо, вперше метод компонентного аналізу запропонували і розробили американські антропологи В. Лаунсбері і Ф. Гудінаф при вивченні мов американських індіанців. Спочатку методика компонентного аналізу представляла собою порівняння слів парами, зіставлення їх за деякими

ознаками. Показовим для такого розуміння є теза У. Еко: «Структурна семантика, розробляючи поняття семи, прагне виділити одиниці значення, організовуючи їх у систему опозицій, яка й стала б їх підставою» [Еко 1998, с. 403]. Необхідно відзначити, що єдиного підходу до методики проведення аналізу, принципів виділення компонентів змісту значення лексичних одиниць немає. Якщо для дослідника важлива лексична сполучуваність слова, способи угруповання сем, місце кожної семи в структурі значення, векторні відносини між семами, то для пояснення структурної організації сем в компонентній структурі значення слова досліджуються синтаксичні властивості слів, їх сполучуваність, синтагматика. Якщо ж проводити компонентний аналіз з емпіричної точки зору на основі предметно-логічних зв'язків, то на перший план виступає рівень понять, тобто вміння лінгвіста описати об'єктивну дійсність термінами компонентного аналізу. Такий підхід часто критикується через необ'єктивність мовознавця.

Універсальним способом компонентного аналізу визнається аналіз з опорою на словникові дефініції. Так, І. В. Арнольд зводить компонентний аналіз з опорою на словникові дефініції до передачі значення одного слова за допомогою інших, причому визначальне слово має більше елементів, ніж те, що визначається, і завжди класифікує, дозволяючи виділити ієрархію сем у складі значення, таким чином утворюючи ієрархічно побудовану єдність. Методика проведення компонентного аналізу зводиться лінгвістом до визначення найближчого роду або класу, до якого належить предмет, і видових відмінностей, ознак, що відрізняють предмет від інших предметів того ж класу [Арнольд 1991, с. 52–53]. М. П. Кочерган під компонентним аналізом розуміє «систему прийомів лінгвістичного вивчення значень слів, суть якої полягає в розщепленні значення слова на складові компоненти, які називають семами, семантичними множниками (Ю. М. Караулов) і рідко маркерами» [Кочерган 2008, с. 385]. У методиці компонентного аналізу виділяють різну кількість сем, дискусійними залишаються питання про функції та властивості сем.

Визначаючи основні функції сем, Н. Ф. Алефіренко пропонує більш детальну їх класифікацію. З точки зору ієрархічної залежності виділяють архисему (загальна для якоїсь групи слів сема родового спілкування), диференціальну сему (що диференціює смислові ознаки), що становить інтенціонал, або ядро значення, потенційну (околоядерну зону значення) і приховану (периферійна зона значення) сему – імплікаціонал. З позиції співвіднесення/невідповідності з елементами плану вираження розмежовують експліцитні та імпліцитні семи. Ще виділяють релевантні (основні, обов'язкові) та нерелевантні (неосновні) семи. На основі парадигматичних і синтагматичних властивостей розрізняють семи описові, що відображають власні властивості реалій (розміри, форму, зовнішній вигляд тощо), і відносні, які виражають різні відносини, реляції (просторові, тимчасові, функціональні та ін.). За характером інформації, що передається, та прагматичного статусу розрізняють семи, які стосуються денотативного, тобто предметно-логічного, значення слова і конотативного, що відображають прагматику акту комунікації, та пов'язані з оцінкою, яку мовець дає предмету промови, з його емоційним станом, бажанням впливати на співрозмовника, з обстановкою акту спілкування, що визначає його функційно-стилістичне забарвлення. І, нарешті, конотативні семи бувають оціночними; емотивними (висловлюють своє захоплення, симпатію, презирство); стилістичними [Алефіренко 2005, с. 53, с. 200–202].

Відзначимо, що метод компонентного аналізу видається цікавим прихильникам комунікативної і когнітивної лінгвістики. Наприклад, М. В. Піменова зазначає, що двоплановість тлумачення терміна «концептуальний аналіз» дозволяє ряду дослідників говорити про концептуальний аналіз при дослідженні ключових слів культури навіть у тих випадках, коли їх опис проводиться з використанням методів компонентного аналізу, методу лексико-семантичного поля або асоціативного експерименту [Піменова 2006, с. 62]. Але якщо на початку своїх теоретизувань фахівці з компонентного аналізу бачили мету дослідження в описі мінімальних

одиниць плану змісту, які отримали різні назви (семи, семантичні ознаки, семантичні маркери, семантичні компоненти, семантичні множники, фігури плану змісту, диференціальні ознаки, семантичні примітиви, компоненти значення та ін.), то в останні роки вчені відзначають важливість екстралінгвістичних відносин, тобто завданням дослідження стає не тільки традиційний опис семантичних компонентів, але й прагнення показати, як лексика проходить процес категоризації і об'єктивізації в людському інтелекті.

Інше питання, яке викликає занепокоєння, полягає в тому, наскільки передача методологічних парадигм, розроблених для «традиційної» вербальної взаємодії, може бути придатною для вивчення КОД. Дж. Андруцопулос пропонує використовувати принципи і методи етнографії при вивченні осередку Інтернету та нових медіа-користувачів [Androutsopoulos 2008], а У. Стоммел спирається на аналіз розмов для вивчення ідентичностей та стосунків на дискусійному форумі [Stommel 2008]. Ці підходи свідчать про те, що мотивація та корисність такої передачі буде різнитися залежно від сайтів та питань, заданих різними онлайн-дослідниками. До того ж люди часто використовують кілька інструментів цифрового спілкування, щоб виконувати свої комунікативні завдання, наприклад, обмінюватися думками, шукати поради, спілкуватися в чаті з друзями або грати в ігри в Інтернеті. Тому необхідні порівняльні дослідження для вивчення використання технології КОД у різних соціальних ситуаціях: Наприклад, участь у неформальному соціальному чаті передбачає зовсім інші соціальні відносини, ніж участь у чаті, що застосовується для академічного навчання та викладання, в якому міжособистісні стосунки інституційно визначені. Такі відмінності мають впливати на інтерактивну структуру та мовні ресурси, що використовуються в кожному випадку.

Подальшим пунктом зближення є взаємозв'язок між кількісним та якісним підходами, які добре підходять для створення корпусу КОД. Можна, наприклад, поєднати кількісний аналіз особливостей ввічливості з якісним

аналізом мовленнєвих вчинків (подяки, образи). До того ж кількісні дослідження є основою для якісного аналізу, тому кількісний аналіз може слугувати фоном та настановами для якісних досліджень. Зважаючи на різноманітність просторів дискурсу в Інтернеті та величезне коливання форм участі в них, точний фрагмент даних, вибраний для аналізу КОД, вплине на остаточний результат. Кількісний аналіз може допомогти дослідникам якості у вибірці та запобігти хибним висновкам.

РОЗДІЛ 2

ПРАГМАТИКА ТЕКСТІВ ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСУ

2.1. Прагматичний аспект тексту у працях вчених і особливості прагматичної адаптації

Стан мовознавчої науки за останнє сторіччя характеризується бурхливим розвитком і зміною аспектів, що потрапляють в центр лінгвістичних досліджень. Починаючи з середини XIX століття мовознавці намагалися виявити закони мови за зразком природничо-наукових і логіко-математичних дисциплін. На вивчення мовного спілкування зробили вплив такі напрями в науці, як психологія, філософія, логіка, культурологія, етнографія, естетика, семіотика, герменевтика та інші. Однак дослідження окремих ознак і зведення їх в класи, системи не вказувало на те, як використовувати цю систему знань у практиці спілкування індивідумів.

У сучасному суспільстві відбувається боротьба за інформаційний простір, який організовано таким чином, щоб досягти максимального перлокутивного ефекту. Теоретична семантика, що вивчає мову як набір абстрактних знаків, не може дати відповіді на поставлені суспільством питання: чому різні автори, відправники інформації, по різному, з точки зору підбору мовних засобів і способів їх подачі, оформлюють своє повідомлення, чому одні висловлювання переконливі, а інші – ні. Так, М. Фуко зазначав: «Дві людини одночасно можуть висловити свої думки щодо однакового явища, але, оскільки їх двоє, буде два різних акти висловлювання» [Фуко 1996, с. 102]. Отже, «динамізм соціальних процесів» відтворився в мові, що зумовило виникнення нових лінгвістичних напрямів дослідження, як теорії мовних актів, теорії тексту, теорії висловлювання, теорії дискурсу, зокрема прагматики.

Прагматика (від грец. *pragma* – справа, дія) – галузь досліджень у семіотиці й мовознавстві, в якій вивчається функціонування мовних знаків у

мовленні [Гардинер 2003, с. 389]. Уперше термін «прагматика» був уведений наприкінці 30-х років Ч. Моррісом, який писав про те, що прагматика «... займається походженням, застосуванням і впливом знаків» [Моррис 1983, с. 130].

Будь-яке висловлювання створюється з метою отримати якийсь комунікативний ефект, тому прагматичний потенціал складає найважливішу частину змісту висловлювання. Отже, перекладачеві необхідно піклуватися про досягнення бажаного впливу на рецептора в залежності від мети перекладу, або відтворивши прагматичний потенціал оригіналу, або видозмінивши його. Тому вивчення прагматичних аспектів перекладу складає одне з центральних завдань теорії перекладу. Під прагматичним аспектом розуміють ракурс дослідження дискурсу, в якому мовленнєві одиниці вивчаються з позицій їхнього відношення до мовця [Мецлер 1990, с. 86]. Прагматична настанова забезпечує адекватне сприйняття тексту та підпорядковує собі його змістово-тематичну, а також структурно-композиційну організацію.

Г. Єгер виділяє чотири основні прагматичні аспекти тексту, пов'язані з вибором мовних засобів у процесі комунікації. Перший аспект полягає в самому рішенні створити текст у вигляді судження, питання, спонукання чи побажання. Інакше кажучи, саме існування тексту в певній мовній формі вже є прагматичним чинником. Другий прагматичний аспект тексту визначається вибором змісту тексту з урахуванням ситуації спілкування і характеру учасників комунікації. Як відомо, в акті спілкування частина інформації передається позамовними засобами, тому власне мовна інформація завжди селективна і передбачає можливість і необхідність отримання більш повного повідомлення шляхом зіставлення її з іншими комунікативними чинниками. Третій прагматичний аспект пов'язаний зі способом мовного викладу, тобто вибором мови, на якій викладається текст. Як правило, в тексті використовується звичайна для даного колективу мова, але в ній може виявлятися нестандартне вживання мовних форм або елементів, що належать

до діалектів чи інших мов. І, нарешті, четвертий прагматичний аспект тексту створюється відбором конкретних мовних засобів, які мають власні внутрішньолінгвістичні прагматичні значення, що входять в план їх змісту [цит. за: Рецкер 1982, с. 105].

Отже, прагматична спрямованість передбачає не тільки простий відбір необхідних фактів, але й подання їх у певному ракурсі, тобто вона змушує автора тексту відповідно організувати його і обумовлює композицію та характер мовних засобів [Валгина 2003, с. 25].

Нерідко у зв'язку зі здійсненням міжмовної комунікації виникають прагматичні проблеми. Ці проблеми мають зазвичай екстралінгвістичний характер, оскільки тут мова йде вже не про якісь особливості семантики мовних знаків, а про прагматику самого перекладацького акту. Слід зазначити, що і сам термін «прагматика» отримує в даному випадку інше значення, а саме: «практична мета» або «практичне завдання» будь-якої діяльності.

Підставою для розгляду перекладу в подібному плані є своєрідний двоякий характер перекладу як виду мовленнєвої діяльності. Процес перекладу виявляє подвійну прагматичну зорієнтованість. З одного боку, він здійснюється в рамках міжмовної комунікації і тому орієнтований на оригінал. У цьому плані його прагматичне завдання полягає в тому, щоб забезпечити максимальну близькість між оригіналом і перекладом. З іншого боку, він являє собою конкретний акт мовлення на мові перекладу, який прагматично орієнтований на конкретного рецептора, певні умови та обстановку.

Узагальнюючи результати вивчення еквівалентності перекладу, Л. С. Бархударов вказує на те, що «установка на одержувача» може проявлятися:

1) більшою чи меншою мірою в буквальності перекладу (під буквальністю мається на увазі установка на формальні, функціонально не релевантні особливості оригіналу);

2) у «модернізації» перекладу різного ступеня (при перекладі пам'яток минулого);

3) у стильовому забарвленні перекладу, який може і не відповідати стильовому забарвленню оригіналу;

4) більшою чи меншою мірою передачі (аж до повної непередачі) додаткових стильових та емоційних відтінків, що нашаровуються на основний предметно-логічний зміст тексту [Бархударов 1975, с. 69].

Існування прагматичного надзавдання багато в чому визначає і оцінку результатів перекладацького процесу. Нерідко ці результати оцінюються не тільки і не стільки за ступенем вірності оригіналу, скільки по тому, наскільки текст перекладу відповідає завданням, для вирішення яких був здійснений процес перекладу. Для позначення ступеня цієї відповідності В. Н. Комісаровим був запропонований термін «прагматична цінність» перекладу. Мабуть, саме на підставі (прагматичної) цінності перекладу можливе в деяких випадках визнання перекладу «правильним» («адекватним», «повноцінним» тощо) при значному відхиленні його від максимальної рівнозначності оригіналу [Комиссаров 2002, с. 67].

Досягнення комунікативної мети в перекладі вимагає так званої «прагматичної адаптації» з урахуванням особливостей мови, ментальності і фонових знань рецептора перекладу.

Прагматична адаптація може полягати у:

1) експлікації інформації, що мається на увазі, та наданні пояснень та доповнень: а) власних назв: б) назв установ, видань в) реалій. Інколи додаткова інформація може подаватися у висновках (примітках);

2) вилученні деталей, невідомих реципієнту;

3) заміні незрозумілого елемента додатковою інформацією.

Оскільки абсолютна еквівалентність є практично недосяжною, перекладач вдається до однієї або цілого ряду існуючих лексико-семантичних, лексико-граматичних або граматичних трансформацій. Найбільш складною є задача забезпечити необхідну реакцію на текст

перекладу з боку конкретного рецептора. Тут перекладачеві доводиться орієнтуватися не стільки на вплив оригіналу на його рецептора, скільки на індивідуальні особливості рецептора перекладу. Тільки дуже добре знаючи характер і психічний стан людини, можна з достатньою впевненістю припустити, якою буде його емоційна або поведінкова реакція на дане повідомлення. Як правило, перекладач не може ставити перед собою завдання досягти заданого комунікативного ефекту. Якщо ж таке завдання ставиться, його здійснення часто вимагає прагматичної адаптації тексту, що виходить за рамки перекладу як процесу створення тексту, комунікативно рівноцінного оригіналу.

Роблячи висновок з усього вищесказаного необхідно відзначити, що реальна прагматика перекладу включає в себе і проблему відношення перекладача до своєї діяльності, його наміри, які він намагається здійснити в процесі перекладу. При цьому виявляється прагматична подвійність перекладацького акту, внаслідок чого, поряд з орієнтованістю на оригінал, перекладач може ставити перед собою цілі, що не мають нічого спільного з завданнями, які прагнув вирішити автор при створенні оригіналу.

2.2. Особливості перекладу різних жанрів комп'ютерно-опосередкованої комунікації

Будь-яка комунікативна дія, що виконується людиною в Інтернеті, може бути представлена і описана за допомогою комунікативних Інтернет-жанрів. Велику кількість досліджень присвячено розвитку класифікації, заснованої на протиставленні первинних і вторинних мовних жанрів, введеної М. М. Бахтіним. Проте останнім часом все більшу увагу дослідників звернено до проблеми опису нових сфер спілкування – інтернет-комунікації, і форм її подання – Інтернет-жанрів (С. Херінг, Є. І. Горошко, М. Ю. Касумова, Л. Ф. Компанцева, Л. Ю. Щипіцина та ін.).

Лінгвістичні дослідження Інтернет-комунікації з позиції сучасної генристики пропонують різні тлумачення поняття «жанр». А. А. Селютін розглядає жанр як «деяка єдність форми і змісту, що володіє певними специфічними рисами комунікативного характеру і слугує для реалізації окремих інтенцій користувача» [Селютин 2009, с. 139]; Л. Ю. Щипіцина пропонує вважати жанром «типову модель мовленнєвої дії, опосередкованої комп'ютером і спеціальними мережами та реалізованої за допомогою стійкого типу тексту» [Щипицина 2009, с. 172].

Класифікація жанрів комп'ютерного спілкування будується з урахуванням направленості комунікації та ступеня інтерактивності. Під ступенем інтерактивності розуміють швидкість реакції співрозмовника на повідомлення. Ф. О. Смирнов виділяє наступні групи за ступенем інтерактивності [Смирнов 2009, с. 159]:

- 1) високий ступінь інтерактивності (чат, ICQ);
- 2) середній ступінь інтерактивності (форуми, конференції, блоги);
- 3) низький ступінь інтерактивності (електронна пошта).

2.2.1. Особливості вербальної репрезентації та перекладу чатів

Розглядаючи комп'ютерний дискурс високого ступеню інтерактивності у текстуальному аспекті, можна виділити в ньому синтаксичні характеристики, які зводяться, перш за все, до моделей усного розмовного стилю та прагматичні характеристики, які визначають тональність комп'ютерного дискурсу.

Різні жанри комп'ютерного дискурсу характеризуються різною тональністю, яка являє собою виражене автором ставлення до тексту. При обговоренні побутових питань в жанрі «чат», відбувається максимальне наближення до розмовної мови, тому тональність чатів невимушена. Однією з причин, чому люди почуваються настільки вільними у віртуальному світі, є

те, що вони можуть вибрати ім'я, під яким з'являться у віртуальному просторі, а, отже, отримати нову ідентичність. У чаті представлені дві речі – спосіб, яким ми «говоримо» (тобто наші манери, словниковий запас та готовність) та псевдонім, який ми використовуємо. Вибір ніка може багато чого сказати про його користувача. Хоча в реальному житті саме наші батьки вибирають наше ім'я, а потім наші друзі дають нам наші псевдоніми, з якими ми потім ідентифікуємось, у віртуальному світі ми вибираємо цей псевдонім самі, і єдине, що може перешкодити нам використовувати цей улюблений псевдонім, – це той факт, що хтось інший вже взяв його. Окрім цього, немає обмежень при вигадуванні імені, під яким людина з'являється у чаті.

М. Вачулік і М. Душкова [2002] досліджували використання псевдонімів на чеських сайтах чату і дійшли висновку, що більшість користувачів мають принаймні один постійний псевдонім, при чому цікаво, що чоловіки змінюють свої псевдоніми частіше, ніж жінки: 5,1% чоловіків мають більше 5 ніків, жінки, у свою чергу, не мають більше 3 ніків. Багато людей регулярно відвідують кілька форумів чату, використовуючи різні псевдоніми для кожного з них.

У реальному житті саме наша зовнішність та мова тіла (разом із тим, як ми говоримо) створюють перше враження. У чаті – це нік, що передає певне повідомлення, згідно з яким користувачі формують думку про своїх партнерів. Оригінальність та грайливість прізвиськ – це те, що важливо в чаті. Псевдонім може складатися з одного слова (*lizzi*), але він може також утворювати ціле речення (*addicted_2_pain*), він може включати цифри (*Katya2003*), не алфавітні символи (+*) або смайли (*ali:O*)), це може бути комбінація великих і малих літер (*cOrAL_gIRL*). Однак нам слід пам'ятати, що інші користувачі, швидше за все, скорочують занадто довгі та складні ніки, віддаляючи значення ніка від початкової ідеї. Важко передбачити, яка частина псевдоніма буде збережена, а яка – вилючена (*sexy_queen_cyber* > *sexy*, *Lady_Dragon* > *dragon*). Часто можна використовувати кілька варіантів

(*daddy_xxxmas* > *Christmas, Daddy, Santa*), кожен користувач вибирає свій власний варіант.

Прізвиська можна розділити на кілька категорій:

- законні імена користувачів (або їх варіанти): *liza5, martie, Jonsy, **L@uReN*** (такі імена частіше можна побачити на невеликих сайтах чату з відкритим доступом);
- коротка характеристика користувача (може включати вік користувача, стать, місцезнаходження, фізичний або опис характеру): *21_m_wales, angel_@_demon, London_Chick, honey, green_eyed_girl, THE_CHARMER, mad4it*;
- імена відомих людей або персонажів: *Bridget_Jones, father_frost, CASANOVA, ozzy, nixon* (прізвиська цього типу працюють за принципом карнавальної маски; інші користувачі завжди прагнуть приєднатися до гри, тому це продуктивна тема);
- тварини, квіти, предмети: *ms_butterfly, queen_bee, snowflake, lily, perfume, TheBigHamburger*.

Нетикет (тобто особлива форма етикету онлайн) привітання в чаті не відповідає правилам привітання в етикеті. У реальному житті заходити в кімнату, не вітаючись, вважається неввічливим. У чаті привітання досить необов'язкове; це залежить від особистих вподобань, чи ми знаємо когось у кімнаті, кількість учасників у кімнаті тощо. Жодне правило не визначає, хто перший привітає когось із тих, хто зайшов у кімнату. Багато користувачів сприймають привітання як можливість привернути увагу інших, підкреслити, що вони зайшли в кімнату. Власне кажучи, це не потрібно, оскільки інформація про вхід та вихід усіх користувачів автоматично з'являється на загальному екрані:

=> *TICKLISH_F* Has Joined The Room

<= *TICKLISH_F* Has Left The Room

Кілька років тому деякі чати використовували програмне забезпечення, яке автоматично відповідало на привітання людей. Однак ця практика зараз

вважається неприйнятною, що доводить, що нетикет змінюється та розвивається.

Хоча етикет досить чітко визначає, яка форма привітання доречна у певних ситуаціях, не існує правил, що розрізняють різні види привітань у чаті. Ймовірно, це пов'язано з тим, що чат – це неформальне середовище, і там усі рівні. У чаті з очевидних причин неможливо дотримуватися основних домовленостей, коли саме чоловік або молодша людина виявляє повагу. Крім того, важко підтримувати офіційну форму, звертаючись до когось, кого називають *teddybear* або *sexu_finnish_guy*, навіть коли ми знаємо їх стать або вік. Особливо у великих чатах з десятками учасників, які час від часу входять і виходять, привітання, зазвичай, пропускають, оскільки екран буде постійно залитий привітаннями і прощаннями, і не буде місця для розмови. Типовою практикою є те, що новачок пише якесь загальне привітання (наприклад, «hi room» або «hi every 1») і не ображається, коли ніхто не відповідає. Так само не вважається недоречним, коли новачок приєднується до обговорення без попереднього повідомлення. Що було найнезвичнішим в реальному житті, стало звичним у чаті.

У чатах з меншою кількістю учасників вітання частіше відбувається, особливо, коли учасники вже знають один одного. У цьому зразку користувач ~HIFI~ спочатку вітається зі своїми друзями LILLA та BOBBO, а потім з рештою кімнати:

=> *~HIFI~ Has Joined The Room*

LILLA > lol i dont think i ever done none

BOBBO > ello hifi xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

BOBBO > pml lilla

BOBBO > lazy cuuuuuuuuuuunt

LILLA > hi hifi

~HIFI~ > yo bobo xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

~HIFI~ > hi lilla xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

~HIFI~ > hello every 1 else [JustChat].

Щодо прощання, воно відбувається частіше, ніж привітання. Цьому є дві причини. По-перше, багато користувачів вважають залишення обговорення без привітання більш неввічливим, ніж вступ до нього. Чат часто стає досить задушевним, і було б важко, або навіть прикро залишити обговорення без певних слів. Цікавим явищем є прощання з користувачем, який вийшов із кімнати і тому не може його побачити:

<= TheBigHamburger Has Left The Room

Volks > bye hamburger

Volks > lol

[SCAR] > yer bye ham [JustChat].

Можливо, це пов'язано з тим, що подані матеріали залишаються на екрані навіть тоді, коли користувач пішов, що створює відчуття їхньої присутності, а інші, як правило, своїм прощанням підкреслюють, що цінують участь людини в обговоренні і сподіваються на наступну зустріч.

Діалог в режимі on-line має специфічні особливості. По-перше, фрази дуже короткі, що ніби підкреслює швидкість особистого спілкування. Потрібно деякий час, щоб зауваження було написано, а потім ще деякий час потрібно, щоб воно з'явилося на екрані. Щоб мінімізувати відставання, користувачі скорочують свої репліки. Чим більше заявок вони надішлють, тим більше відповідей отримають. Це змушує користувача відчувати себе більш залученим, а порівняно швидкий обмін репліками робить обговорення більш живим. Небезпека довших записів полягає в тому, що для їх написання потрібен час, і, можливо, коли подання з'являється на екрані, це не має значення для поточного обговорення. Ось чому під час написання багатослівного подання багато користувачів, як правило, надсилають його частинами:

Mickey > ave foned aboot 3 times to yer 1

Mickey > lol

Lizzi > lol

Lizzi > ave never got money in ma cellphone

Mickey > and u say

Lizzi > pml@cellfone

Mickey > a dinnae fone u [JustChat].

Спілкування стало поспішним та спрощеним, про що свідчить синтаксис, відмова від великих літер, розділових знаків. Про спрощення характеру спілкування також свідчить широке вживання розмовно-побутової лексики, використання великої кількості скорочень. При спілкуванні в мережі учасники використовують сленг і часто навмисне перекручують написання слів або будують неправильні граматичні конструкції. Користувачі інтернету можуть не робити ніякої різниці між словами *no* і *know*, *than* і *then*, *to* і *too*, невірно писати слова (*labtop* замість *laptop*, *alright* замість *all right*) або ж говорити неіснуючими в граматиці конструкціями (*could of* замість *could have*).

Характерними особливостями дискурсу чатів є часті пропуски допоміжних дієслів. Наприклад: *everyone having a nice day; no I talking; any 1 from Scotland?* [Chatiw]. Також поширеними є відсутність інверсії підмета та допоміжного дієслова, або дієслова зв'язки у питаннях. Наприклад: *any 1 wanna chat?; hi anyone from Liverpool here* [Chatiw].

Відправною точкою для перекладу зниженої лексики вихідної мови слід вважати пошук в якості можливих аналогів елементів зниженої лексики в мові перекладу. Зручність цього шляху полягає в тому, що подібними аналогами володіє будь-яка розвинена мова.

Завдання перекладача значно спрощується тим, що українська мова Інтернет-спілкування активно засвоює англійську лексику з мінімальними змінами, відбувається накладання двох мовних систем: англійської на українську. Ми можемо зустріти значну частину англомовної термінології у вигляді транскрипцій і транслітерацій: *онлайн* (від англ. *online*) – у режимі синхронного часу (утворено за допомогою транскрипції); *оффтопик* (від англ. *off topic*) – повідомлення не по темі, наприклад, конференції чи форуму (утворено за допомогою транслітерації). Слово проходить шлях від

окказіонального вживання в своїй початковій формі через графічну і фонетичну стабілізацію до широкого використання, тобто слово асимілюється в приймаючій мові.

Однак інколи маловідомі англійські найменування можуть бути зрозумілими лише для вузького кола рецепторів. Наприклад: *проангрейдив форум; зникли боти і спамери, але не працюють старі кукіси для входу*. Людині, незнайомій з комп'ютером, зміст даних повідомлень не зовсім зрозумілий. У подібних випадках застосування безперекладного способу введення нового запозичення має бути продиктовано упевненістю в тому, що адресат володіє достатніми знаннями, щоб зрозуміти наведену інформацію.

Основним способом утворення Інтернет-сленгу є скорочення. Це пов'язано з небажанням витратити багато часу на набір повних слів. Найчастіше слова пишуться по фонетичній аналогії. Один із прикладів – мова співзвуч. Мова співзвуч не складна, назви деяких цифр і букв співзвучні словам, а пишуться швидше: *to – 2, for – 4, ate – 8, than – 10*. Людина, яка добре знає англійську мову, може без проблем розшифрувати ту чи іншу фразу.

Наприклад: *4 = four – 4u = for you* – для тебе;

2 = two – 2All = To All – усім;

8 = eight – L8r = Later – пізніше;

Завдяки принципу фонетичного співзвуччя слів і символів, можна абстрагуватися від правильного написання слова і звертати увагу тільки на його вимову. Так само, граматично неправильно написані слова, типу «*Gud*» (*good*), «*thnx*» (*thanks*), «*cuntry*» (*country*), «*butful*» (*beautiful*), зрозумілі з першого прочитання.

Мова аббревіатур гірше зрозуміла з причини свого договірного характеру. Якщо ви не входите в певне співтовариство, то ця мова зазвичай незрозуміла. Але деякі аббревіатури є загальновизнаними: *ASAP – as soon as possible* (якнайскоріше). Цей вираз перейшов в мову задовго до поширення Інтернету.

Інші вирази зобов'язані своєю появою Інтернетові:

lol = laughing out loud – Смішно! Сміюсь!

pml = pissing myself laughing – Сміюся до сліз!

asl = age sex location – Хто такий, звідки? (стандартна форма знайомства)

bbl = be back later – Скоро повернусь.

Найчастіше скорочення типу *lol* та *pml* не передають відношення до теми розмови. Використання цих скорочень прискорює спілкування в чаті, але також руйнує його. Метою цих скорочень є, зазвичай, відобразити присутність користувача в кімнаті, його бажання брати участь в обговоренні, хоча користувач не має чого сказати, але все ще хоче показати свою реакцію. Для таких аббревіатур в Інтернеті існують електронні словники, які допоможуть перекладачу розшифрувати більшість виразів.

Графічні засоби поділяються на дві групи: до першої належить пунктуація, до другої – типографічні засоби. Поряд з функцією членування речення на складові синтаксичні частини, пунктуація також вказує на елементи, які передають емоційне забарвлення тексту. Особливістю пунктуації дискурсу чатів також є відсутність апострофа та багаторазове повторення знака питання та знака оклику для надання додаткової експресивності дискурсу. Наприклад: *Hi how are you????; Im 18 years old boy from Latvia. Maybee you want to talk! [Chatiw]*.

Пунктуації належить важлива роль у вираженні ставлення автора до висловленого: у натяку на підтекст, у показі емоційної реакції, якої очікують від читача. Пунктуація відображає також ритмічно-мелодичну будову мови, тобто те, що в усному мовленні передається за допомогою просодичних елементів: наголосом, тоном, паузами, подовженням або подвоєнням деяких звуків.

До типографічних засобів відносять просторове розташування тексту (відступи, параграфи, фігурне розташування тощо); форму, розмір (кегель) і тип шрифту; шрифтові виділення, повторення і підкреслення; таблиці,

графіки, схеми, фотографії, діаграми, ілюстрації; символи (логограми, зірочки, надрядкові знаки тощо); кольори та їх комунікативне навантаження, зокрема й у міжкультурній комунікації; геометричні візерунки та форми. Перелічені вище засоби типографії творять графічний символізм, під яким розуміють цілеспрямовану маніпуляцію графічними ресурсами з метою ефективної передачі повідомлення.

Задля досягнення рівноцінного комунікативного ефекту важливо зберігати графічну форму повідомлень у вихідному тексті, адже такі засоби оформлення тексту несуть у собі значну частину інформації.

Невід'ємною частиною електронних повідомлень є так звані смайли (анг. *smile*) – піктограма, яка зображує емоцію. Смайли позначають інтернаціональні поняття і не відбивають граматичних, фонетичних та інших особливостей природної мови. Смайли можна зарахувати до паралінгвістичних засобів письмової комунікації, тобто до невербальних засобів, що супроводжують текстову комунікацію задля уточнення, конкретизації сенсу основного повідомлення, його експресивно-інтонаційного забарвлення. Смайли є універсальними одиницями спілкування зрозумілими носіям різних мов, не потребують перекладу і сприяють подоланню лінгвістичних бар'єрів.

Позначення для дій та емоцій у чаті використовують для того, щоб компенсувати відсутність невербального виміру електронного спілкування. Це збагачує експресивні засоби і робить розмову в чаті реальнішою, трансформуючи її в особисту розмову. Це також ще один спосіб продемонструвати власну присутність у кімнаті та привернути увагу.

Багато сайтів чату пропонують своїм користувачам вибір «дій» та «емоцій» (*blushes, cries like a baby, laughs out loud, listens, looks around, pours a drink, screams, smiles, starts to panic, sulks, waves goodbye, will be right back*). Користувач просто клацає на вибраний елемент, і він з'являється на загальному екрані з прикріпленням до нього іменем користувача. Окрім цього, учасники можуть придумати будь-який опис почуття чи дії. Користувач

пише повідомлення в першій особі однини та натискає кнопку «діяти» або «думати» (у JustChat) відповідно до характеру свого внеску. Наприклад, користувач під назвою ~HIFI~ пише, що *throws ice around room to chill every1* і натискає кнопку «дія». Потім повідомлення з'являється на екрані, коли «~HIFI~ *throws ice around room to chill every1*».

У деяких випадках «дії» водночас позначають почуття і навпаки. Наприклад, «*Cleopatra_747 crying like a baby*» можна розглядати як «дію», так і «емоцію». Основним мотивом використання «дій» є додати «життя» та руху в чат-дискусію. «Дії» допомагають візуалізувати користувачів. Іноді розмова в чаті може нагадувати сценарій фільму. Усі внески із зірочками позначають почуття або дії користувачів:

STARSKY > right i'm off 4 a shower

STARSKY > byeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeee

porphyria > have a goodnight star

Guilty > nooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooo

porphyria > pml you dont smell that bad *laffs*

STARSKY > yeah

huggybear > cya star

porphyria > guilty will miss you

STARSKY > bye all

Guilty sulks*

Guilty waves goodbye* [JustChat].

Таким чином, незважаючи на той факт, що усі відвідувачі чатів намагаються зберегти базові принципи розмови, вони, схоже, не заперечують проти мовної анархії, яка керує цим видом спілкування і надихає на створення так званої Netspeak – мови Інтернет-спільноти з усіма її особливостями скорочень та експресії. Ця нова мова є не лише зрозумілою користувачам мережі, але й починає впливати на спілкування поза межами Інтернету, створюючи умовний вакуум для людей, що не уявляють свого життя без віртуального простору.

2.2.2. Особливості вербальної репрезентації та перекладу форумів

Форум, простір для дискусій в мережі, відноситься до жанру середнього рівня інтерактивності. Користувачі розміщують на форумі повідомлення, на кожне з яких можна відповідати. На відміну від чатів, форуми – місце спілкування на визначену тему. Вони об'єднують людей за інтересами, сферами зайнятості для обміну ідеями, досвідом, порадами. Отже домінантною комунікативною функцією є інформативна. Дана функція визначає прагматичне призначення цього жанру, який повинен бути урахований у процесі перекладу.

Однією з головних особливостей віртуальної комунікації та форумів зокрема визнається нова форма мовлення – писемно-усна [Компанцева 2008, с. 23], що не може не вплинути на специфіку реалізації основних параметрів діалогічного спілкування на лінгвальному рівні.

Ознаки писемного мовлення пов'язані з тим, що спілкування за допомогою комп'ютера відбувається в письмовому вигляді, і серед них виокремлюється контроль повідомлення з боку автора; використання розгорнутих граматичних конструкцій, зокрема підрядних речень; експліцитні спроби спонукати адресата відповісти, у зв'язку з чим надаються докладні пояснення мети звертання саме до конкретного адресата або інформування про причини виникнення конкретного запиту; відсилання заздалегідь підготовлених та відредагованих повідомлень [Войскунский 1991, с. 143]. Мова форумів нерідко насичена спеціальними поняттями, термінами, переклад яких має бути зумовлений конкретною галуззю, що обговорюється на форумі.

Варто зауважити, що сьогодні, завдяки масовому поширенню Інтернету, учасником форуму може стати представник будь-якої соціальної групи, який має доступ до мережі та бажання поспілкуватися. Саме тому у деяких випадках листування на Інтернет-форумах набуває більш невимушеного та розмовного характеру. До ознак усного мовлення належать

переважно стильові особливості, а саме вживання розмовних форм (як-от: фамільярні вітання, розмовні конструкції), некоректні граматичні конструкції, більша емоційність [Войскунский 1991, с. 143–144]. Наприклад, обговорення на тему «How much you love your pet?» на жіночому форумі WomensForum:

Jamesd40:

I love my Dog bonny to much. No one understand me as much as he can ,You know today every one is busy intheir own busy lifestyles or workouts. Only an animal or your pet, to whom you have deep and close relationship can care you. My bonny is my love and my close relative. =)

BarbaraARoudebush:

well i have a pet right now a puppy! he's so cute and cuddly =) i love him so much that he is a part of our family! [WomensForum].

Така тема зазвичай є предметом обговорення у випадку неформальних взаємин комунікантів, відповідно, стиль мовлення буде наближуватися до розмовного. Повідомлення мають експресивний характер, що підсилюється використанням графічних засобів (смайли), оцінних прикметників (*deep and close relationship* – глибокі та близькі взаємини, *he's so cute and cuddly* – він такий милий та хорошенький), повторів (*every one is busy in their own busy lifestyles* – кожен завантажений у своєму завантаженому щоденному житті).

У світлі вищезазначеного впливає, що спілкування в Інтернет-форумі має змішаний характер. Із писемним мовленням є спільними сама форма вираження – графічна вербально-семіотична, а також і можливість редагування повідомлень. Рисами усного – ситуативна зумовленість, оскільки тема розмови завжди має відповідати темі відповідного підфоруму. Синтаксична структура речень не виступає вирішальною характеристикою, оскільки спілкування на форумах надає приклади структур фраз, притаманних обом формам мовлення, хоч подекуди простежується зв'язок синтаксичної складності речення з темою обговорення: в обговоренні наукових, юридичних, економічних тощо питань помічено тенденцію до

вживання синтаксично складних структур, тоді як, наприклад, у процесі обговорення уподобань у галузі музики, кіно, одягу, особистісних стосунків тощо – навпаки.

Прикладом складнішої, розвиненішої мови можуть слугувати форуми, присвячені глобальним проблемам, наприклад, неконтрольованому зростанню міст. Інформація на таких сайтах представлена більш академічно і привертає увагу вже своїми заголовками, які часто бувають багатоступінчастими. Як правило, вони складаються з «шапки» (власне *headline*, іноді *banner headline*), які надруковані повністю або частково дуже великим шрифтом і підзаголовок (*lead*) з декількох рядків, що набирається менш крупним шрифтом. Приклади:

The evolution of megacities – еволюція меганолісів – з підзаголовка можна зрозуміти сенс статті.

Urban and economic context – міський та економічний контекст – підзаголовок розкриває суть.

The problem with megacities – проблеми меганолісів – заголовок зазначає основну проблему, до якої звертатимуться у науковій роботі та до якої будуть наведені уточнення при більш детальному розгляді в підзаголовках.

Широкий спектр доречно поєднаних мовних одиниць і конструкцій, дібраних з огляду на конкретну ситуацію, посилює враження від заголовку та заохочує читача до певних дій (прочитання повідомлення, аналіз наданої інформації, її застосування на практиці), активно сприяючи реалізації функцій і завдань публікації.

Текст заголовків має низку синтаксичних особливостей – розповідні, питальні, спонукальні та окличні речення, з яких найдієвищими є спонукальні та окличні. Наприклад:

Is there a better alternative? – Чи існує краща альтернатива? – Оскільки в проаналізованому повідомленні присутні лише відомості та статистичні факти, автор піднімає актуальні питання стосовно проблем міст, які швидко

розвиваються, але відсутні спонукання чи натиск для підбурювання до дій, то окличні речення не є частим явищем для цієї публікації.

При перекладі англійських заголовків українською мовою потрібно враховувати, що в цілому для англійських і американських публікацій характерне переважання дієслівних заголовків, наприклад: *Floods Hit Scotland; Johnson Sends Message*. Однак сьогодні дієслівні заголовки зустрічаються досить рідко, обидві мови, як англійська, так і українська, характеризуються переважним використанням бездієслівних заголовків. Цю особливість слід враховувати при перекладі англійських і американських матеріалів. Так, наприклад, іменні заголовки та підзаголовки констатують викладену в них інформацію. Вони є ніби збірними поняттями для своїх інформаційних блоків. Наприклад:

Executive summary – короткий зміст – узагальнення змісту статті, аналог анотації.

Health and quality of life – здоров'я та якість життя – підзаголовок, в якому автор торкається проблем, пов'язаних зі здоров'ям та умовами життя в мегаполісах.

The infrastructure challenge – виклик інфраструктури – в цій частині статті йде мова про можливі шляхи вирішення проблем сучасних міст-мільйонників.

Отже, іменникові заголовки є більш інформаційно насиченими, вони легкі для сприйняття читачем та проведення певних асоціативних паралелей, для вирішення, чи необхідна ця інформація реципієнту.

Також щоб привернути увагу до основної думки повідомлення автор може навмисне використовувати чи пропускати артиклі, займенники чи особові форми допоміжного дієслова *to be*:

The problems of gigantism – проблеми гігантизму – стаття вказує на детерміновані проблеми цього процесу (збільшення міст), яких торкалися в попередніх розділах.

The city of disappointment – місто розчарування – хоча в інформаційному блоці йде мова не про конкретне місто, а про несприятливу ситуацію для життя в усіх мегаполісах світу, автор навмисне використовує означений артикль, щоб зацікавити та привернути увагу читача до цього розділу.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що англомовним заголовкам притаманний розмовно-фамільярний характер, але разом з цим зберігається офіційність, стилістична різноплановість лексики і різноманітність граматичних структур, що робить переклад заголовків часом непростим заняттям.

У великому тексті провідна тема розпадається на ряд мікротем. Мікротемам зазвичай відповідає абзац, який, в свою чергу, складається з речень. Особливістю тексту є його зв'язність. Кожне наступне речення будується на базі попереднього.

Існують такі типи зв'язків речень у тексті:

- послідовний;
- паралельний;
- асоціативний (смісловий).

Найчастіше використовується послідовний спосіб зв'язку речень. Наприклад:

The best-positioned megacities in the coming decades are likely to be Chinese, and (to a lesser extent) those in India. China's megacities all enjoy per capita incomes above US\$20,000 and the vast scale of the country's rural population suggests there is still room for growth. It will be perhaps another decade or so before the country's low birthrate catches up with it, and slows urban growth down to western or Japanese levels [Megacities Forum]. – Ймовірно, найвищі позиції в списку мегаполісів у найближчі десятиліття будуть займати китайські і (меншою мірою) індійські міста. Мегаполіси Китаю мають прибутки вищі за 20000 доларів США на душу населення, і велика кількість сільського населення країни надає гарні перспективи для росту.

Перед тим, як знизиться рівень народжуваності і уповільниться зростання міст до західного або японського рівнів, можливо пройде ще не одне десятиліття або близько того.

Послідовний зв'язок є масовим і найбільш розповсюдженим способом з'єднання речень. При такому зв'язку речення з'єднуються між собою а) шляхом повтору основного слова, б) заміною синонімами (у тому числі контекстуальними), в) повтором членів речення. Так, у першому реченні наведеного прикладу мова йде про прогнози розвитку для китайських та індійських міст, у другому вже відбувається конкретизація, мова йде про певні мегаполіси, а в третьому повторюване слово *city* пов'язує ситуацію народжуваності з двома попередніми прогнозами на майбутнє цих мегаміст.

Паралельні зв'язки найчастіше використовуються при описі чи оповіді. Наприклад: *Cities have grown exponentially in size and population since 1800... Cities have played a critical role in increasing the standard of living for people who, in rural isolation, often barely existed little above a subsistence level [Megacities Forum].* – *Міста росли в геометричній прогресії за своїми розмірами і чисельністю населення з 1800-х років. Міста зіграли вирішальну роль в підвищенні рівня життя людей, які в сільській місцевості знаходячись в ізольованих умовах, часто ледве жили на рівні трохи вищому за прожитковий мінімум.*

У наведеному тексті присудки стоять в часі *Present Perfect*. В реченнях зберігається прямий порядок слів, а підметом в обидвох випадках виступає слово *cities*. Речення пов'язані за змістом та граматично. Кожне наступне речення побудоване за типом попереднього. Всі такі речення однотипні (складаються з підмета, присудка, додатку), всі мають однаковий порядок слів. Вони – паралельні, і цей паралелізм є основою зв'язку. Речення не розвиваються одне з іншого, як при послідовному зв'язку, але зіставляються. Читач ніби порівнює зміст кожного наступного речення зі змістом попереднього. Таким чином, ці два речення мають паралельну структуру. Такий прийом називається синтаксичним паралелізмом (коли кілька речень

мають однакову будову з точки зору порядку членів речення). Обидва речення мають схему «підмет + присудок + додаток», хоча для англійської мови взагалі характерний прямий порядок слів. Завдяки синтаксичному паралелізму текст стає більш «струнким», точним, говорячи про його структуру. Більш того, подібне розташування певних членів речення структурує інформацію та полегшує встановлення зв'язку між описуваними явищами. Цей прийом відноситься до структурних засобів реалізації зв'язку речень в тексті.

Часто речення в тексті пов'язані сполучниками – службовою частиною мови, яка виконує функцію з'єднання слів, речень та части речення. Наприклад:

India matches Japan with three megacities, but they are all growing much faster [Megacities Forum]. – *Індія зрівнялася з Японією трьома мегаполісами, але всі вони ростуть набагато швидше.* Це складнопідрядне речення могло б бути по-суті двома простими, якщо б перед протиставним сполучником *but* поставили крапку, а не кому. Тому цей сполучник виступає у ролі засобу двох речень в одне (в даному випадку), ілюструючи протиставлення.

As in the rest of the world, the rise of megacities in Latin America parallels rapid urbanization throughout the region [Megacities Forum]. – *Як і в усьому світі, зростання мегаполісів в Латинській Америці проходить паралельно регіон.* Сполучник *as* пов'язує речення з попереднім контекстом.

But this rapid growth can not always be taken for granted [Megacities Forum]. – *Але це швидке зростання не завжди буде сприйматися як належне.* В даному випадку також використовується протиставний сполучник *but*, але вже в цьому випадку він пов'язує два самостійні речення, за допомогою протиставлення.

Yet access to the wonders of transportation and “information technology” is unlikely to compensate for physical conditions that are demonstrably worse than those endured even by Depression-era poor New Yorkers who at least could drink water out of a tap and expect consistent electricity, something not taken for

granted by their modern day counterparts in Manila or Mumbai [Megacities Forum]. – Проте, доступ до чудес транспорту і «інформаційних технологій» навряд чи буде компенсувати фізичні умови, які явно гірші, ніж ті, в яких жили мешканці Нью-Йорку в часи Депресії епохи, які, принаймні, могли пити воду з крана і мали постійне електропостачання, щось таке, що не мають як само собою зрозуміле їх сучасні аналоги в Манілі або Мумбаї. Сполучник ует є протиставним. Використання таких сполучників допомагає створити контрастність оповіді, що робить її більш яскравою, насиченою та цікавою.

Також до морфологічних засобів зв'язності тексту можна віднести вживання дієслів одного виду та часу, а також використання часток, вставних слів та конструкцій. Наприклад:

The primary goal of a city should not be to make wealthy landlords and construction companies ever richer, or politicians more powerful. Nor should it be to elevate particular urban designs or strategies above the well-being of people [Megacities Forum]. – Основним завданням міста не має бути збагачення й без того багатих землевласників і будівельних компаній, або надання більше влади політикам. Не можна відносити до цього й підняття конкретних міських проектів або стратегії вище благополуччя людей.

Цей випадок є дуже цікавим, адже, по-перше, два речення мають присудок виражений конструкцією *should + be*. По-друге, два речення несуть заперечення, але якщо в першому випадку присутнє класичне заперечення для англійської мови, то в другому – інверсія: частка *not* – відсутня. Для її компенсації речення розпочинається з частки *nor*, яка характерна для конструкції *neither...nor*. Таким чином, реалізується логічний зв'язок між двома реченнями тексту.

Використання антонімів робить оповідь більш яскравою. Вибудова структури тексту на контрасті допомагає оцінити переваги або методи того, що порівнюється. Наведемо приклади:

Overall, nearly half of the world's 3.9 billion urban dwellers reside in relatively small settlements with fewer than 500,000 inhabitants, while only around

one in eight live in the 28 mega-cities with 10 million inhabitants or more [Megacities Forum]. – Загалом майже половина з 3,9 мільярдів міських жителів у світі проживає у відносно невеликих населених пунктах із менше 500 000 жителів, тоді як лише приблизно кожна восьма людина мешкає у 28 мегамістах з 10 мільйонами жителів і більше.

In the future, the biggest urban trend may be away from megacities to smaller, arguably more manageable, ones [Megacities Forum]. – В майбутньому, найбільша міська тенденція може являти собою перехід від мегаполісів до невеликих, можливо, більш керованих міст.

В двох випадках порівнюються великі та малі міста, особливості їх населення, недоліки та переваги, що дозволяє надати об'єктивну оцінку цим місцям як середовищу для проживання.

Необхідно зазначити, що зазвичай більшість текстів, які представлені в обсязі, більшому за два-три речення, характеризуються комбінуванням засобів зв'язку: це означає, що поряд з повторами в тексті можуть бути і займенники, і синтаксичний паралелізм тощо.

Ще однією специфічною характеристикою більш академічного тексту є використання штучних мов, які несуть велике смислове навантаження:

1) графіки, креслення, малюнки та ін., що яскраво проілюстровано у статті про мегаполіси;

2) математичні, фізичні, логічні символи та ін.:

- % – процент, або відсоток, тобто одна сота частина, що позначає частку будь-чого по відношенню до цілого (в розглянутій статті знак відсотка наводився при розгляді росту населення, його приросту, як коефіцієнт розширення мегаполісів).

- знак \$ – це символ багатьох валют, в тому числі таких, як долар, песо, ескудо і інших, але в розглянутій статті він означає долар США, оскільки ця валюта відома в усьому світі, і легко конвертувати в будь-яку іншу валюту, для усвідомлення про які суми йде мова;

1) характерною особливістю інформативного повідомлення є широке застосування різного роду посилянь, виносок, приміток, що обумовлено такою його рисою, як точність та інтертекстуальність. Наприклад: *Then, approximately 5% of the world's population lived in cities.*⁴ – *Тоді приблизно 5% населення світу жило в містах.* Тут ми маємо справу з виноскою на джерело інформації: Kenny Charles «In Praise of Slums: Why millions of people choose to live in urban squalor».

*Today, that number has increased to more than 450, and the largest, Tokyo, exceeds 35 million.*⁵ – *Сьогодні ця цифра зросла до більш ніж 450 млн, і за численністю населення Токіо перевищує 35 млн жителів.* У цьому випадку джерело, з якого брали дані – United Nations Department of International Economic and Social Affairs. «Patterns of Urban and Rural Population Growth». Такі виноски є своєрідними засобами аргументації в науковій сфері, які підкріплюють достовірність та надійність поданої інформації.

Через те, що форуми на глобальні теми призначені для найширшої аудиторії, експресивні засоби мають дуже велике значення у представленні інформації. Беручи до уваги те положення, що основою виявлення і опису якості мови є співвідношення засобів і мети, мовної побудови та комунікативного завдання, під експресивністю наукового тексту ми розуміємо експресивність акцентуації, конкретизації думок, логічного виділення, посилення аргументованої думки автора, активізацію уваги читача. Експресивні засоби краще сприяють вираженню зміста, спілкуванню в науковій сфері і завдяки цьому роблять більш переконливими і ясними докази, підкреслюють важливі моменти висловлювання, більш точно передають оцінку автора описуваних явищ. Функції впливу експресії – образність, оцінність, емоційність – пов'язані з реалізацією наукового знання і спрямовані на оптимізацію способу викладу.

Так, наприклад питальні речення, що використовуються в мові, різні за своїми функціями, структурою, характером взаємозв'язку з відповіддю і

ступенем експресивності. Тому їх можна поділити на кілька груп: риторичні питання, питально-відповідний комплекс, діалогічна єдність. Наприклад:

Is it clear that urbanization will continue, but in what form? – Зрозуміло, що урбанізація триватиме, але в якій формі? – риторичне запитання автора. Таким чином, він намагається поставити перед собою завдання, яке необхідно вирішити, відповівши на питання.

So what do the numbers tell us about the future of megacities? – Так що ж цифри говорять нам про майбутнє меганолісів? – Це питання привертає увагу до статистичних даних.

We must ask: The ‘Shining India’ is for whom? – Ми повинні поставити таке питання: «Золота Індія» – для кого?» – таке риторичне питання в тексті задає Р. М. Шарма, співробітник Інституту соціальних наук в Тата. Його мета – привернути увагу до того чи іншого явища. Особливість риторичного запитання в тому, що його синтаксична форма не відповідає його логічному змісту. У науковому тексті такий тип питання усвідомлюється як емоційне речення, реалізуючи два синтаксичних значення – значення питання і значення ствердження. У наведеному прикладі авторський текст є прихованою формою діалогу: автор ніби вступає в розмову зі своїм читачем, звертає його увагу на основний момент викладу. Риторичне питання виступає як яскравий стилістичний прийом, що відображає комунікативну природу мови, тому ми відносимо його до засобів виразності наукової мови. Використовується воно для того, щоб автор міг сформулювати своє власне відношення до розглянутого в науковому творі питання.

Розглянутий вище синтаксичний засіб експресивності викладу регулярно використовують на сучасних наукових форумах, оскільки його вживання органічно впливає із завдань таких видів комунікації. Це дає підставу зробити висновок про те, що експресивність тут має статус системоутворюючої ознаки.

Підбиваючи підсумки можна сказати, що текст як мовленнєвий твір складається з послідовно з'єднаних вербальних засобів (висловлювань, міжфразових єдностей). Однак значення, закладені в тексті, не завжди передаються тільки вербальними засобами. Для цього існують і засоби невербальні; в межах висловлювання і міжфразової єдності це може бути порядок слів, розташування частин висловлювання, розділові знаки; для акцентування значень – засоби виділення (курсив та ін.). Але на письмі все ж таки більша увага приділяється засобам вираження експресивності та лексичним складовим тексту. Частотними є терміни, аббревіатури, метафори, адже саме вони є базовими одиницями, що несуть на собі основне смислове навантаження, об'єднуючись в словосполучення, речення, абзаци і, нарешті, в цілісний текст.

2.2.3. Особливості вербальної репрезентації та перекладу електронних листів

Лист є найпоширенішим засобом обміну інформацією в міжнародній сфері, тому листування електронною поштою ближче до традиційного епістолярного стилю. Міжнародне листування охоплює дві групи кореспонденції:

- особисту (приватну) – листи, якими обмінюються родичі та знайомі; така кореспонденція має приватний характер;
- офіційну – листи, якими обмінюються офіційні особи в ході виконання своїх службових обов'язків чи вирішення ділових та інших питань; така кореспонденція має офіційний характер.

Ділове листування займає важливе місце в практиці міжнародного спілкування. Належний переклад таких листів забезпечує відносини між підприємствами, організаціями, громадськими, профспілковими та культовими установами різних країн. Перекладач «повинен не тільки

правильно передавати думку автора оригіналу, але і піклуватися про те, щоб вона була зрозумілою, точною та співпадала з нормами рідної мови» [Вихристюк 2001, с. 10]. Переклад найчастіше зводиться до виконання лексичних, граматичних та лексико-граматичних перекладацьких трансформацій.

Але, окрім передачі змісту, перекладач повинен слідкувати за дотриманням правил оформлення й оброблення ділової документації, адже цей тип дискурсу вирізняється високим рівнем нормативності. Необхідно враховувати стандарти, прийняті у країні отримувача.

Так, наприклад, дату, що є обов'язковим реквізитом, у листах до Великобританії друкують нижче від попереднього реквізиту праворуч так, щоб остання цифра закінчувала рядок правого поля листа, а у США – ліворуч без відступу від межі лівого берега.

У Великій Британії дату традиційно оформлюють так: *15 Feb. 2012; 15 February 2012; 15 February, 2012; 15th February, 2012*. Останній варіант, коли число друкують із відповідним нарощенням *st, nd, rd, th*, є більш поширеним. Американська традиція передбачає іншу послідовність елементів дати: *February 15th, 2012; February 15, 2012*. Останній варіант, коли число друкують без відповідного нарощення, є більш поширеним.

Частотним є використання мовних кліше, переклад яких потребує підбору еквіваленту, усталеного в мові перекладу. Наприклад пропозиція може починатися такими словами: «*Ми хочемо повідомити...*» (*We would advise...*); «*Із задоволенням повідомляю, що...*» (*It is my pleasure...*); «*Маємо честь повідомити Вас, що...*» (*We bed to inform you that...*).

Формула ввічливості є обов'язковим реквізитом ділового листа і не перекладається дослівно, а підбирається відповідно до норм країни реципієнта. У Великобританії найпоширенішими формулами ввічливості є *Yours faithfully, Yours sincerely*; у США прийнято такі звертання, як: *Yours truly, Sincerely Yours*, які можна перекласти як «З повагою», «З повагою

Ваш» (дослівно «Відданий Вам», «Щиро Ваш», що в українській мові є характерним для менш офіційного стилю).

Щодо особистого листування, Н. Флінн і Т. Флінн пропонують п'ять правил для написання повідомлення електронної пошти:

1. Пишіть так, ніби мама читає, що означає писати для найширшої аудиторії, яку можна собі уявити.

2. Уявіть собі велику картину, щоб написати конкретно, навіть технічно; якщо ситуація вимагає цього, на початку короткого викладу подайте короткий підсумок. Цей короткий зміст служить для двох цілей: а) будь-який читач, незалежно від технічної підготовки, зрозуміє повідомлення; б) оскільки резюме написано розмовною мовою та відображається на початку документа, можливо, у нього буде більше шансів зацікавити читача, який може не захотіти вдивлятися в складний документ.

3. Слідкуйте за орфографією, граматикою та пунктуацією, бо читач це помітить.

4. Не використовуйте електронну пошту, щоб випустити пару, якщо ви розлючені з приводу чогось, спробуйте зібратися перед тим, як скласти своє повідомлення, і ніколи не використовуйте нецензурних, образливих висловів.

5. Не надсилайте повідомлення у світ, надсилайте його відповідно і суворо тим, кому це потрібно прочитати [Flynn, Flynn 2000, с. 7–47].

Одне з найважливіших правил написання листа – це розбірливість, що стосується швидкості та спонтанності, з якими можна писати та надсилати електронні листи в цьому комунікативному просторі. Орфографічні помилки – найкращий приклад нерозбірливості; вони трапляються незалежно від освітнього рівня письменника, і ці помилки можуть негативно вплинути на комунікативний процес, наприклад, зробити висловлювання двозначним або незрозумілим. З іншого боку, на кожну граматичну помилку в електронному повідомленні в середньому припадає три орфографічні помилки. Більше того, більша частина графологічного відхилення (тобто helllllloooooo!), зафіксованого в електронних повідомленнях, також не є універсальною, але

притаманною неформальним обмінам інформацією в Інтернеті, особливо серед молодих користувачів. Також зменшується використання великих літер, хоча, з іншого боку, виразність пунктуації може бути серйозно розширена, наприклад у: *Yes!!!!!!!, WHAT?????*. Також смайлики або певні комбінації символів клавіатури, які демонструють емоційний вираз обличчя, роблять повідомлення більш експресивним. Приклади: :-) задоволення чи гумор, :-(сум або невдоволення, - :-) користувач - панк тощо.

Особисте електронне листування зовсім ненормоване і може сильно різнитися залежно від теми спілкування, соціальних ролей та настрою співрозмовників. Проаналізувавши зразки приватного листування (див. Додаток Г), ми можемо побачити розбіжності на різних рівнях. Перші два приклади написали викладачі з Канади, і, як ми бачимо, їхній словниковий запас більш неформальний, хоча і не надто офіційний, їх привітання неформальні. Перший адресат дуже добре використовує розділові знаки, але другий взагалі не звертає уваги на пунктуацію. Крім того, у другому прикладі є графологічні відхилення, коли автор хоче підкреслити здивування (*Triple shift sounds tooo harsh...*). Звертання наприкінці обох листів неформальні. Обидва приклади мають більше характеристик розмовної мови, ніж письмової, але саме тому, що вони були надіслані електронною поштою, де формальні ознаки майже усунені.

Приклад номер три не має привітань та не використовує наочний підмет (I) у першому реченні. Автор використовує специфічні вирази, пов'язані з електронною поштою (пересилання). Розділові знаки та звернення наприкінці листа правильні. Можна сказати, що лист написаний свого роду «телеграфічною» письмовою мовою, десь на межі між усною та письмовою мовами.

Приклад номер чотири – найкращий зразок електронного листування, який представляє всі характеристики такого роду повідомлень. Неформальність у привітанні, використання смайликів, використання іншого запитання наприкінці речення (*huh?*) замість *isn't?*, не використання великих

літер у необхідних контекстах, а використання їх як спосіб крику (WHATEVER!). Це повідомлення написав студент бакалаврату з Нью-Йорка, США, і може вважатися найкращим прикладом розмовної мови.

Саме аналіз особистих повідомлень різного типу допомагає у подальшому їх перекладі, хоча, зазвичай, подібне листування відбувається між людьми, які вільно володіють мовами, і здебільшого не потребує перекладу, на відміну від ділового листування.

Розглянувши усі три жанри електронного дискурсу можемо зробити висновок, що ділове листування виявляється найбільш нормованим, вимагає максимально чіткої передачі змісту і компетенції перекладача у сфері міжнародного листування. Спілкування у програмах швидкого обміну повідомленнями є більш гнучким, насиченим невербальними засобами, що є зрозумілими усім мовцям, але в той же час виникають проблеми для виконання перекладу, саме через динамічність та високу варіативність мови. Одні й ті самі слова можуть бути вимовлені і записані по-різному. Це залежить від швидкості друку, від особистих особливостей мовця, від його звички говорити і друкувати, і навіть від його настрою. Таким чином, мова спілкування дуже швидко оновлюється, насичуючись зредукованими, транскрибованими іноземними словами, що призводить до виникнення нової семіотичної системи [Горшков 2006, с. 102]. Завдання перекладача в такій комунікативній ситуації полягає у тому, щоб зануритись у відповідну мовну спільноту, застосовувати фонові знання та перекладацьку інтуїцію, а при перекладі зберегти експресивність та особистий стиль автора повідомлення.

РОЗДІЛ 3

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Оскільки тема магістерської роботи – «Функційно-прагматичні особливості комп'ютерно опосередкованої комунікації як особливого виду дискурсу» – передбачає виконання посадових обов'язків та проведення досліджень у сфері перекладу у приміщенні офісу, обладнаному персональними комп'ютерами (далі ПК) з візуальними дисплейними терміналами (далі ВДТ), тому нижче розглянемо заходи по забезпеченню безпеки, виробничої санітарії, гігієни праці і пожежної безпеки для офісного приміщення.

3.1. Аналіз потенційних небезпек

Враховуючи той факт, що робота перекладача більшою мірою пов'язана із роботою за комп'ютером та спілкуванням з людьми, основними потенційними небезпеками, із якими найчастіше стикається працівник галузі інтерпретації текстів на робочому місці є наступними:

а) ураження електричним струмом, у наслідок несправності електорообладнання, яке використовується під час виконання трудових обов'язків, невиконання правил техніки безпеки при користуванні електричним обладнанням, що може призвести до електротравм різного ступеню або навіть до летального наслідку;

б) механічне травмування в наслідок не раціонального розташування робочих місць;

в) нервово-психічні навантаження, через специфічність роботи працівників сфери перекладу, яка передбачає постійний контакт з клієнтами, колегами по роботі, керівництвом, контрагентами при вирішенні робочих

питань (деякі з них можуть бути конфліктними, суперечливими). Причиною нервової напруги також може стати складна розумова праця, яку передбачає процес перекладу як письмового, так усного тексту. Подібний характер роботи може викликати емоційний дискомфорт, внутрішнє роздратування та емоційну нестабільність під час певних короткотривалих негативних ситуацій, що може призвести до захворювань нервової системи, зниження насаги на працю та стресових станів;

г) кістково-м'язові порушення, у зв'язку з тривалим статичним напруженням м'язів спини, шиї, рук і ніг, що призводить до ушкодження опорно-рухового апарату;

д) недостатнє або надмірне освітлення робочих місць, в зв'язку з несправністю, або хибним вибором освітлювальних приладів, в зв'язку з неправильним розташуванням робочих місць по відношенню до джерел природного та штучного освітлення, що призводить до погіршення зору або ефекту засліплення;

е) підвищений рівень шуму, який створюється перетворювачем напруги електронно-обчислювальної машини (далі ЕОМ), її технічною периферією, а також людьми, що працюють у приміщенні, і який призводить до погіршення слуху;

є) незадовільні параметри мікроклімату робочого місця, у зв'язку із відсутністю приладів, що забезпечують необхідний повітряобмін та опалювальної системи, які можуть викликати загальні захворювання;

ж) вірогідність загоряння, в зв'язку з використанням несправного електрообладнання, обігрівачів з відкритим теном, недотриманням, або порушенням правил протипожежної безпеки, відсутністю систем пожежної сигналізації і пожежогасіння, що призводить до пожежі;

з) неправильні дії персоналу в умовах надзвичайних ситуацій, які призводять до паніки та загибелі людей;

и) робота з персональним комп'ютером (далі ПК) протягом всього робочого дня призводить до погіршень зору та зниження імунітету;

і) наявність пилу в офісних приміщеннях, який може містити до 80% шкідливих речовин, що можуть призвести до алергії та інших захворювань дихальних шляхів. Причини появи пилу у приміщенні бюро перекладів можуть бути наступними: офісне обладнання, що має властивість накопичувати пил; проблеми із системами опалення, вентиляції та зволоження повітря у приміщенні, що перешкоджають процесу його нормального обміну; відсутність або нерегулярні процедури прибирання у офісному приміщенні.

3.2. Заходи по забезпеченню безпеки

Праця перекладача перш за все пов'язана із роботою перед монітором комп'ютера у приміщенні офісу, адже переважну більшість часу відбувається саме письмовий переклад певного тексту, підбір найбільш підходящий способів інтерпретації тих чи інших елементів авторської роботи задля забезпечення адекватності новоутвореного перекладу, його легкого прочитання та розуміння. У приміщенні офісу застосовується широке різноманіття електроприладів: персональні комп'ютери, принтери, ксерокси, факси, освітлювальні прилади, кондиціонери, побутові електроприлади тощо. Через це працівники бюро перекладів завжди знаходяться у дещо небезпечних умовах, через можливість ураження електричним струмом. Проте, рівень такої загрози при використанні цих приладів зростає за недотримання заходів обережності, а також за відмови або несправності цього обладнання. Наслідки ураження електричним струмом залежать від багатьох факторів: опору організму, величини, тривалості дії, роду і частоти струму, шляхів його проходження через життєво важливі органи, умов зовнішнього середовища.

Для запобігання ураження електричним струмом встановлено електроустаткування, яке відповідає вимогам ДСанПіН 3.3.2.007-98

«Державні стандартні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин», «Правил улаштування електроустановок» (далі – «ПУЕ»), ДСТУ Б В.2.5-82:2016 «Електробезпека в будівлях і спорудах. Вимоги до захисних заходів від ураження електричним струмом», НПАОП 40.1-1.32-01 «Правила будови електроустановок. Електрообладнання спеціальних установок», НАПБ А.01.001-2014 «Правила пожежної безпеки в Україні» та буде використовуватися згідно вимог НПАОП 40.1-1.01-97 «Правила безпечної експлуатації електроустановок» (далі – «ПБЕЕ»), НПАОП 40.1-1.21-98 «Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів» (далі – «ПБЕЕС») та НПАОП 0.00-7.15-18 «Вимоги щодо безпеки та захисту здоров'я працівників під час роботи з екранними пристроями».

Оскільки офісне приміщення за ступенем небезпеки ураження електрострумом належить до 1-го класу, тому відповідно до вимог п. 6.7.6 НПАОП 40.1-1.21-98 «ПБЕЕС» та додатку №1 до НПАОП 40.1-1.01-97 «ПБЕЕ» користувачі ПК пройшли інструктаж з електробезпеки з оформленням в журналі інструктажу та мають I групу з електробезпеки.

Ймовірність механічного травмування може виникнути внаслідок нераціонального розташування робочих місць, захаращення робочих місць або у зв'язку з недбалістю та неуважністю обслуговуючого персоналу. Для виключення травматизму згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» зроблено більш зручне та раціональне розташування робочих місць, таким чином збільшена відстань між ними, яка відповідає нормованим значенням (площа на одне робоче місце має становити не менше ніж $6,0 \text{ м}^2$, а об'єм не менше ніж $20,0 \text{ м}^3$). Поверхня підлоги є рівною, неслизькою, з антистатичними властивостями.

У зв'язку із стресовими ситуаціями та нервово-емоційними навантаженнями у працівників може виникнути ймовірність захворювань загально-невротичного характеру.

З метою зниження нервово-емоційного напруження, стомлення зорового аналізатора, поліпшення мозкового кровообігу, подолання несприятливих наслідків гіподинамії, запобігання втоми, згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» для робітників із застосування ЕОМ, передбачені регламентовані перерви для відпочинку тривалістю 15 хвилин через кожні дві години, а також обладнані побутові приміщення для відпочинку під час роботи, кімната психологічного розвантаження. В кімнаті психологічного розвантаження передбачені пристрої для приготування й роздачі тонізуючих напоїв, а також місця для занять фізичною культурою.

Проте, робота перекладача не обмежується лише контактом із текстовим документом на моніторі його ПК, але також передбачає спілкування із замовниками, колегами, керівництвом. Для оптимізації відносин у колективі проводяться тренінги з залучанням психологів на теми: «Адаптація у новому колективі», «Поведінка в суспільстві». Важливим є також постійний моніторинг відносин у колективі, відсутність будь-яких форм дискримінації у ньому, адже, не залежно від статі, віку, національності або сексуальної орієнтації, кожна людина заслуговує на повагу та рівні можливості професійного та кар'єрного розвитку. У спілкуванні із замовниками слід зберігати професійну нейтральність, особливо під час виникнення конфліктних ситуацій, адже такі випадки можуть загрожувати не лише подальшому розвитку у певній сфері діяльності, але й ставити під загрозу репутацію усього колективу певного бюро перекладу. Саме тому, під час стресового напруження слід виконувати певні техніки заспокоєння нервового стану (глибоке дихання, зворотній відлік, промовляння певних заспокійливих афірмацій подумки).

Для запобігання кістково-м'язових порушень робочі місця користувачів ПК у офісному приміщенні відповідають ергономічним вимогам з урахуванням характеру і особливостей трудової діяльності згідно з

ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин».

Висота робочої поверхні столу з ПК регулюється в межах 680-800 мм, а ширина і глибина – забезпечує можливість виконання операцій у зоні досяжності моторного поля (рекомендовані розміри: ширина – 600-1400 мм, глибина – 800-1000 мм). Робочий стіл має простір для ніг висотою 600 мм, шириною – 500 мм, глибиною (на рівні колін) – 450 мм, на відстані витягнутої ноги – 650 мм.

З метою запобігання перевтоми працівників та зниження рівня їх дієздатності та продуктивності їх праці керівництво повинно зазначити в регламенті праці (згідно з главою IV: Робочий час (ст. 50-65) КЗпП) тривалість робочого дня, а в залежності від цього кількість та тривалість перерв у достатньому об'ємі для того, щоб відновити фізичні сили, здійснити приймання їжі, відпочити морально та психічно. Згідно зі ст. 50 КЗпП «Норма тривалості робочого часу» нормальна тривалість робочого часу працівників не може перевищувати 40 годин на тиждень. Час початку і закінчення щоденної роботи передбачається правилами внутрішнього трудового розпорядку.

Норми щодо перерви протягом робочого дня працівників визначені у ст. 66 КЗпП «Перерва для відпочинку і харчування». Працівникам надається перерва для відпочинку і харчування тривалістю не більше двох годин. Перерва не включається в робочий час. Працівники використовують час перерви на свій розсуд. На цей час вони можуть відлучатися з місця роботи. Керівник забезпечує лекції о необхідності проведення регулярних пауз в роботі, ознайомлення працівників зі способами у короткий час зняти навантаження з органів зору, опорно-рухового апарату, а також психічне та моральне навантаження.

3.3. Заходи з виробничої санітарії та гігієни праці

Заходи з виробничої санітарії і гігієни праці для офісного приміщення (дослідницької лабораторії, дослідницького центру, тощо) обладнаного ПК з ВДТ розроблені відповідно до вимог Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу», ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» і НПАОП 0.00-7.15-18 «Вимоги щодо безпеки та захисту здоров'я працівників під час роботи з екранними пристроями».

Основними причинами недостатньої або надмірної освітленості робочих місць є несправність або хибний вибір освітлювальних приладів, неправильне розташування робочих місць по відношенню до джерел освітлення.

Незадовільна освітленість на робочому місці або на робочій зоні може бути причиною зниження продуктивності та якості праці, отримання травм. Недостатнє або надмірне освітлення викликає зоровий дискомфорт, що виражається у відчутті незручності або напруженості. Тривале перебування в умовах зорового дискомфорту призводить до розсіювання уваги, зменшення зосередженості, зоровій і загальній втомі.

У офісному приміщенні обладнаному ПК з екранним пристроєм (далі – «ЕП»), згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» та ДБН В.2.5-28-2018 «Природне і штучне освітлення» передбачене природне та штучне освітлення.

Природне освітлення здійснено через світлові прорізи, які орієнтовані на південь і забезпечують коефіцієнт природної освітленості (КПО) не нижче 1,5%. Для захисту від прямих сонячних променів, які створюють прямі та

відбиті відблиски на поверхні екранів і клавіатури, передбачено сонцезахисні пристрої, на вікнах встановлені жалюзі.

Проведемо розрахунок штучного освітлення офісного приміщення.

Маємо такі вихідні дані: розміри приміщення (А x В x Н) – 8 x 4,5 x 3,4 м, тип світильника: растровий ЛВО, L/h – 1,4; колір стелі, стін, підлоги (рст, рс, рп) – 70%, 50%, 30%.

1. Кількість рядів світильників у приміщенні N_p :

$$N_p = \frac{B}{(H - h_p) \cdot [L/h]}, \text{ шт};$$

де: B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м;

$[L/h]$ – числове значення коефіцієнта світильника.

$$N_p = \frac{4,5}{(3,4 - 0,8) \cdot [1,4]} \approx 1,24 = 2, \text{ шт.}$$

2. Максимально припустима відстань між рядами світильників

$L_{\max}$:

$$L_{\max} = \frac{B}{N_p}, \text{ м};$$

де: B – ширина приміщення, м;

N_p – кількість рядів світильників у приміщенні, шт.

$$L_{\max} = \frac{4,5}{2} = 2,25, \text{ м};$$

3. Значення індексу приміщення i , що характеризує співвідношення розмірів освітлювального приміщення і висоти розміщення світильників:

$$i = \frac{A \cdot B}{(H - h_p) \cdot (A + B)},$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м.

$$i = \frac{8 \cdot 4,5}{(3,4 - 0,8) \cdot (8 + 4,5)} \approx 1,1;$$

4. Значення коефіцієнта використання світлового потоку η , створюваного світильниками вибраного типу.

Вибирається в залежності від виду джерела світла, типу обраного світильника, коефіцієнтів відбиття поверхонь приміщення та індексу приміщення. Для нашого типу приміщення коефіцієнт η становить 43% – 0,43.

5. Сумарний світловий потік освітлювальної установки у даному приміщенні Φ_Σ :

$$\Phi_\Sigma = \frac{E_H \cdot A \cdot B \cdot k_z \cdot z}{\eta}, \text{ лм};$$

де: E_H – рівень нормованого загального освітлення, лк;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_z – коефіцієнт запасу;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості (відношення середньої освітленості до мінімальної освітленості), як правило дорівнює (для люмінесцентних ламп $z = 1,1$);

η – коефіцієнт використання світлового потоку.

$$\Phi_\Sigma = \frac{300 \cdot 8 \cdot 4,5 \cdot 1,4 \cdot 1,1}{0,43} = 38679, \text{ лм};$$

6. Умовна загальна кількість світильників у приміщенні N_{cv}^* :

$$N_{cv}^* = \frac{A \cdot B}{L_{\max}^2}, \text{ шт};$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

$L_{\max}$ – максимально припустима відстань між рядами світильників,

м.

$$N_{cv}^* = \frac{8 \cdot 4,5}{2,25^2} = 7, шт;$$

7. Світловий потік умовного джерела світла Φ_l^* :

$$\Phi_l^* = \frac{\Phi_{\Sigma}}{N_l^*}, лм;$$

де: Φ_{Σ} – сумарний світловий потік освітлювальної установки, лм;

N_l^* – загальна кількість ламп у світильнику, яка розраховується за формулою:

$$N_l^* = N_{cv}^* \cdot n, шт;$$

де: n – кількість ламп у світильнику, шт.

$$N_l^* = 7 \cdot 4 = 28, шт \text{ тоді}$$

$$\Phi_l^* = \frac{38679}{28} = 1381, лм;$$

8. Тип стандартної лампи з найближчим значенням фактичного світлового потоку лампи Φ_l , і знайти коефіцієнт m (співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи Φ_l^* та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи Φ_l).

Для розрахунків ми обрали лампу виробництва компанії Osram типу BASIC T8 зі світловим потоком 1050 лм та потужністю 18 Вт:

$$m = \frac{\Phi_l^*}{\Phi_l} \text{ тоді}$$

$$m = \frac{1381}{1050} = 1,3.$$

9. Оптимальна (фактична) кількість світильників у приміщенні

N_{cv} :

$$N_{cv} = N_{cv}^* \cdot m, шт;$$

де: N_{cv}^* – умовна загальна кількість світильників у приміщенні, шт.

m – співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи.

$$N_{ce} = 7 \cdot 1,3 = 10, \text{ шт};$$

10. Фактична кількість ламп у приміщенні N_l :

$$N_l = N_{ce} \cdot n, \text{ шт};$$

де: N_{ce} – оптимальна (фактична) кількість світильників у приміщенні, шт;

n – кількість ламп у світильнику, шт.

$$N_l = 10 \cdot 4 = 40, \text{ шт};$$

11. Загальна розрахункова освітленість E_p у приміщенні, що створюється при застосуванні стандартних ламп: 9030

$$E_p = \frac{\Phi_l \cdot N_l \cdot \eta}{A \cdot B \cdot k_z \cdot z}, \text{ лк};$$

де: Φ_l – фактичний світловий потік вибраної стандартної лампи, лм;

N_l – фактична кількість ламп у приміщенні, шт;

η – коефіцієнт використання світлового потоку;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_z – коефіцієнт запасу;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості.

$$E_p = \frac{1050 \cdot 40 \cdot 0,43}{8 \cdot 4,5 \cdot 1,4 \cdot 1,1} = 326, \text{ лк};$$

Виходячи з проведених нами розрахунків, загальна розрахункова освітленість для нашого приміщення $E_p = 326$ лк.

Неправильне проектування або несправність систем опалення, вентиляції та кондиціонування в приміщенні офісу може призвести до негативних впливів на здоров'я працівників у вигляді простудних захворювань, перегрівань, проблем із дихальними шляхами тощо.

Метеорологічні умови для приміщенні з комп'ютеризованими робочими місцями – температура, відносна вологість та швидкість переміщення повітря цілком відповідають вимогам ДСН 3.3.6.042-99 «Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень». Роботи у приміщенні з ПК, належать до категорії Іб – легка робота, тому передбачені наступні оптимальні значення параметрів мікроклімату:

- у холодний період року: температура 21-23°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,1 м/с;
- у теплий період року: температура 22-24°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,2 м/с.

Відповідно до вимог ДБН В.2.5-67:2013 «Опалення, вентиляція та кондиціонування», з метою забезпечення оптимальних параметрів мікроклімату в офісному приміщенні обладнаному ПК з ЕП передбачена система централізованого водяного опалення з радіаторами, а на теплий період передбачений побутовий кондиціонер.

З метою забезпечення необхідного повітрообміну у приміщенні офісу передбачена система механічної припливно-витяжної вентиляції (методом рекуперації), яка забезпечує 3-кратний обмін повітря за годину.

Оптимальні рівні позитивних ($n+$) і негативних ($n-$) іонів у повітрі офісного приміщення з ЕП відповідають вимогам додатку 3 ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» і становить: $n+ = 1500-30000$ (шт. на 1 см³); $n- = 3000-5000$ (шт. на 1 см³). Підтримку оптимального рівня легких позитивних і негативних аероіонів у повітрі на робочих місцях забезпечують за допомогою біполярних коронних аероіонізаторів.

3.4. Заходи безпеки у надзвичайних ситуаціях

3.4.1. Заходи з пожежної безпеки

Заходи по забезпеченню пожежної безпеки для приміщення офісу обладнаного ПК з ВДТ розроблені відповідно до вимог НАПБ А.01.001-14 «Правил пожежної безпеки в Україні».

У Кодексі цивільного захисту України надається таке визначення пожежі: «Пожежа – це неконтрольований процес знищування або пошкодження вогнем майна, під час якого виникають чинники, небезпечні для живих істот і навколишнього природного середовища».

Залежно від речовин і матеріалів, що використовуються в приміщенні офісу, обладнаному ПК з ВДТ, згідно ДСТУ EN 2:2014 «Класифікація пожеж (EN 2:1992, EN 2:1992/A1:2004, IDT)» пожежі поділяються на 6 класів (А, В, С, D, F, E). У офісних приміщеннях, де працівник виконує трудову діяльність, можуть виникнути пожежі класу А – пожежі, що супроводжуються горінням твердих матеріалів, зазвичай органічного походження, під час горіння яких, як правило, утворюються тліючі вуглини і класу Е – пожежі, пов'язані з горінням електроустановок, що перебувають під напругою до 1000 В. Вірогідність загорянь може бути пов'язана із несправністю електричного обладнання, недотримання, або порушення правил протипожежної безпеки.

Відповідно до вимог ДСТУ Б В.1.1-36:2016 «Визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою» приміщення поділяють на категорії з пожежної небезпеки (А, Б, В, Г, Д). Офісні приміщення відносять до категорії Д – «знижено пожежонебезпечні», оскільки мова йде про наявність негорючих речовин і / або матеріалів у холодному стані (за температури навколишнього середовища), тобто ПК та периферійної техніки, освітлювального обладнання та кліматизаторів.

Згідно ДБН В.1.1-7:2016 «Пожежна безпека об'єктів будівництва. Загальні вимоги» з'ясовуються шляхи евакуації із приміщення офісу обладнаного ПК з ВДТ, працівників на випадок пожежі. Евакуація працівників у разі пожежі повинна передбачатися по шляхам евакуації через евакуаційні виходи, евакуаційні сходи та сходові клітки.

Виходи вважаються евакуаційними, якщо вони ведуть із приміщень:

- першого поверху – безпосередньо назовні або через коридор, вестибюль, сходову клітку;
- будь-якого поверху, окрім першого, до коридору, що веде на сходову клітку або безпосередньо у сходову клітку (в тому числі через хол);
- до сусіднього приміщення на тому ж поверсі, яке забезпечене вже згаданими виходами.

Сходи та сходові клітки, які призначені для евакуації працівників та проведення робіт пожежно-рятувальними підрозділами поділяють за типами С1, С2, С3. Для офісних приміщень найбільш характерним є існування типу С1 – внутрішні, що розміщуються в сходових клітках.

Згідно вимог ДБН В.2.5-56:2014 «Системи протипожежного захисту» системи пожежної сигналізації призначені для раннього виявлення пожежі та подавання сигналу тривоги для вжиття необхідних заходів, а саме евакуювання працівників офісу, виклик пожежно-рятувальних підрозділів та запуск протидимних систем пожежогасіння та управління іншого інженерного обладнання, що задіяне при пожежі. Автоматизація систем протипожежного захисту забезпечує контроль, сигналізацію та електрокерування роботою систем згідно заданим вимогам. Для офісних приміщень, де проводиться перекладацька діяльність, рекомендуються димові, теплові або світлові пожежні сповіщувачі.

З огляду на пожежну небезпеку приміщення офісу, обладнаного ПК з ВДТ, передбачено систему автоматичного пожежогасіння та первинні засоби пожежогасіння (вогнегасники різних видів) згідно вимог «Правил експлуатації та типових норм належності вогнегасників».

У офісних приміщеннях для гасіння пожеж класу А та Е використовують вогнегасники загального призначення – елементи протипожежного захисту об'єкта, призначені для ліквідації пожеж класів А, В, С, Е на початковій стадії їх розвитку. Використовують пінні, газові, у тому числі вуглекислотні, порошкові, аерозольні автоматичні пристрої пожежогасіння. Офісні приміщення, у яких розміщено оргтехніку, слід оснащувати переносними газовими вогнегасниками з розрахунку один вогнегасник ВВК-1,4 чи ВВК-2, але не менше ніж один вогнегасник зазначених типів на приміщення.

3.4.2. Порядок оповіщення та організація зв'язку у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайної ситуації

За рівнями системи оповіщення поділяються на загальнодержавну автоматизовану систему централізованого оповіщення, територіальні автоматизовані системи централізованого оповіщення, місцеві автоматизовані системи централізованого оповіщення, а також спеціальні, локальні та об'єктові системи оповіщення.

Загальнодержавна автоматизована система централізованого оповіщення функціонує на загальнодержавному рівні для оповіщення в автоматизованому режимі центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів управління ДСНС та забезпечує доведення сигналів про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій загальнодержавного рівня та інформації з питань цивільного захисту.

Оповіщення та інформування центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів управління ДСНС про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій здійснюється ДСНС через відповідну оперативно-чергову службу з використанням загальнодержавної

автоматизованої системи централізованого оповіщення та системи автоматизованого виклику.

Місцеві органи виконавчої влади (органи місцевого самоврядування) використовують системи автоматизованого виклику для інформування (виклику) осіб керівного складу, координаційних органів територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту, аварійно-рятувальних служб. Системи автоматизованого виклику забезпечують передачу необхідної інформації (мовних або текстових повідомлень).

Спеціальні системи оповіщення створюються і функціонують:

- на атомних електростанціях;
- на гідротехнічних спорудах Дніпровського та Дністровського каскадів та в зонах їх можливого катастрофічного затоплення;

На атомних електростанціях спеціальні системи оповіщення повинні забезпечувати:

- передачу сигналу «Увага всім»;
- передачу повідомлень на території атомної електростанції та її промислової зони;
- оповіщення міста – супутника атомної електростанції;
- оповіщення відповідних оперативно-чергових (чергових) служб місцевих органів виконавчої влади (органів місцевого самоврядування), територіальних органів ДСНС та Національної поліції.

На гідротехнічних спорудах Дніпровського та Дністровського каскадів та в зонах їх можливого катастрофічного затоплення спеціальні системи оповіщення повинні забезпечувати:

- передачу сигналу «Увага всім»;
- передачу повідомлень на території гідроелектростанції та її промислової зони;
- оповіщення начальників змін (чергових диспетчерів) гідроспоруд каскаду гідроелектростанцій, диспетчерських служб державного підприємства НЕК «Укренерго» та Міненерго, оперативно-чергових

(чергових) служб місцевих органів виконавчої влади (органів місцевого самоврядування), територіальних органів ДСНС та Національної поліції.

До складу локальних систем оповіщення входять пристрої для звуко- і відеовідтворення інформації та інші технічні засоби, у тому числі абонентські радіоточки, вуличні гучномовні пристрої (сигнально-гучномовні пристрої), пристрої для запуску електросирен і електросирени, системи автоматизованого виклику та інші технічні засоби.

Об'єктові системи оповіщення створюються і функціонують на об'єктах підвищеної небезпеки, об'єктах з масовим перебуванням людей, в інтернатних закладах (для дітей, осіб з фізичними, психічними, інтелектуальними та сенсорними порушеннями, осіб похилого віку), закладах охорони здоров'я, які мають ліжковий фонд, пенітенціарних установах, на підприємствах, в установах і організаціях УТОСу та УТОГу, на інших підприємствах, в установах і організаціях, що надають послуги особам з інвалідністю та маломобільним групам населення, визначених місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, або за місцем роботи зазначених осіб, на промислових підприємствах, вузлових залізничних станціях, у шахтах, місцях збереження небезпечних речовин, на яких зона можливого ураження у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій не поширюється за їх територію.

Доведення сигналів, повідомлень про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій до населення, а також інформування здійснюється:

- через ПАТ «Національна суспільна телерадіокомпанія України», державні і публічні телерадіокомпанії, комунальні, громадські та інші телерадіоорганізації незалежно від форми власності з використанням їх телемереж та мереж ефірного радіомовлення (із супроводженням інформації жестовою мовою та/або субтитруванням, якщо вона є голосовою, і аудіокоментуванням, якщо вона є візуальною);

- через операторів телекомунікацій із залученням телекомунікаційних мереж загального користування (телефонний зв'язок, текстові повідомлення);

- через Інтернет-ресурси (сайти, соціальні мережі).

Під час оповіщення населення необхідно передбачати обов'язкове доведення сигналів і повідомлень до осіб з фізичними, психічними, інтелектуальними та сенсорними порушеннями, керівників підприємств, установ і організацій УТОСу та УТОГу, інших підприємств, установ і організацій, що надають послуги особам з інвалідністю та маломобільним групам населення, керівників інтернатних закладів, закладів охорони здоров'я, які мають ліжковий фонд, пенітенціарних установ.

Отже, у розділі було розглянуті небезпечні ситуації, що можуть виникнути на робочому місці, серед яких найпоширенішими є нервово-психічні навантаження, негативний вплив електромагнітного випромінювання, підвищений рівень шуму, неправильні дії персоналу в умовах надзвичайних ситуацій та інші. Для того щоб запобігти їх виникненню потрібно дотримуватися техніки безпеки, правил пожежної безпеки, норм охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин. Важливим є забезпечення офісу правильним освітленням для безпечної та комфортної роботи. Було розраховано загальне штучне освітлення, що дорівнює 326 лк і відповідає нормованому значенню освітлення, а також наведені основні положення оповіщення та організація зв'язку у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайної ситуації.

ВИСНОВКИ

Поняття дискурсу є одним із основних понять прагматичної лінгвістики та лінгвістики тексту. Сучасні уявлення про дискурс віддзеркалюють увесь хід лінгвістичної науки. Чіткого і загальноприйнятого визначення «дискурсу», який би охоплював всі випадки його вживання, не існує, і не виключено, що саме це сприяло широкій популярності, яку цей термін отримав за останні десятиліття: пов'язані нетривіальними відношеннями різні розуміння вдало задовольняють різні поняттєві потреби, модифікуючи більш традиційні уявлення про мовлення, текст, діалог, стиль і навіть мову.

Наприкінці ХХ ст. завдяки розвитку комп'ютерних технологій з'явився ще один засіб комунікації – так зване віртуальне спілкування. Глобального розмаху набуває проникнення інформаційних технологій у повсякденний побут. Інтернет дав змогу людині значно розширити межі свого спілкування. Так, на сьогодні існує близько 15 мільйонів абонентів у понад 150 країн світу, причому щомісяця розмір Всесвітньої мережі поповнюється на 7–10 відсотків. За дослідженнями спеціалістів 91% користувачів використовують Інтернет саме для обміну повідомленнями. На даний момент вже можна говорити про виникнення поряд з усною та письмовою особливою третьою форми – електронної мережної мови, а також певного комунікативного середовища, яке вона обслуговує.

Аналізуючи тексти комп'ютерно опосередкованої комунікації, ми розглядаємо їх як дискурс, тобто підкреслюємо діалогічну сутність, тісний зв'язок з екстралінгвістичними факторами (прагматичними, соціокультурними, психологічними тощо), вплив індивідуальних особливостей кожного з учасників комунікації та їх когнітивних процесів. Термін «дискурс» виявився багатозначним і тлумачився багатьма авторами у значеннях майже омонімічних, але спільним є розуміння дискурсу як тексту, співвіднесеного з мовленнєвою ситуацією, мови, що розглядається у дії.

Найбільш загальне розуміння дискурсу дозволяє говорити, що на сьогодні сформувалось нове середовище міжособистісної комунікації, яке визначає новий тип дискурсу – комп'ютерний. Під комп'ютерним дискурсом слід розуміти комунікацію, опосередковану електронними засобами. Його основні риси: дистанційність, опосередкованість, креолізованість, об'єднання різних типів дискурсу та рис як усної, так і письмової мови.

Характер Інтернет-комунікації як міжособистісного обміну інформацією зумовлює важливість прагматичного аспекту, тобто здатності тексту мати на отримувача певний вплив. Рецептором з повідомлення повинні бути вилучені, зрозумілі певні відомості (інформація). Прагматичний потенціал тексту є результатом вибору змісту повідомлення і способу його мовного вираження. Прагматичне ставлення Рецептора до тексту залежить не тільки від прагматики тексту, а й від того, що собою представляє даний Рецептор, від його особистості, фонових знань, попереднього досвіду, психічного стану та інших особливостей.

Текст перекладу має володіти тим же прагматичним потенціалом, що і оригінал, та справляти на Рецептора рівноцінний ефект. Для досягнення цієї мети перекладач може допускати відходження від оригіналу та вдаватись до прагматичної адаптації тексту. Прагматична адаптація може полягати у наданні пояснень, вилученні незрозумілих Рецептору елементів, застосуванні перекладацьких трансформацій (лексичних, граматичних, лексико-граматичних). При цьому необхідно враховувати завдання конкретного перекладацького акту й існування лінгвокультурного бар'єру між автором і отримувачем повідомлення.

Для виявлення особливостей спілкування у Мережі, ми виділили жанри на основі трьох рівнів інтерактивності. До першого, високого рівня інтерактивності належить спілкування у програмах миттєвого обміну повідомленнями, чати. Для цього жанру характерне комбіноване діалогове спілкування та мовна взаємодія комуніканта з декількома партнерами одночасно, при цьому відбувається найбільше наближення до розмовного

стилю мовлення. Ознаками жанру є частотне використання сленгу, графічних аббревіатур та акронімів, навмисне порушення правил граматики та орфографії, доповнення тексту невербальними засобами. Для відтворення повідомлення спершу необхідно розшифровувати правильне значення слів та фраз. При перекладі можливе застосування еквівалентних скорочень, що затвердились у мові Рецептора, а також транскодування англійського сленгу.

До середнього рівня інтерактивності належать форуми – простір для дискусій на визначену тему. Залежно від теми форуму мова у більшій чи меншій мірі наближується до розмовної. Основна функція форумів – інформативна, отже переклад має бути зосереджений на адекватній передачі змісту, з урахуванням теми обговорення. Якщо форум присвячений більш актуальним проблем сьогодення, його мова буде більш письмовою, а правильна вибудована структури тексту допоможе досягти послідовності та чіткості у викладі інформації, плавного переходу від однієї проблеми до іншої, ясності та зрозумілості, систематизації отриманих реципієнтом знань та умінь, а також полегшує сприйняття та встановлення логічних зв'язків для формування читачем подальших висновків. Для досягнення цієї мети існують цілі набори прийомів на граматичному, морфологічному та синтаксичному рівнях. Серед них найбільш частотними є вживання вставних слів та конструкцій, сполучників, родових понять, паралельного зв'язку речень, привернення уваги за допомогою опозицій, що реалізуються антонімами.

Третій рівень інтерактивності включає у себе листування електронною поштою, яке є найбільш наближеним до епістолярного стилю. При перекладі таких листів слід уникати дослівної передачі і використовувати еквіваленти для відтворення мовних кліше. Характерною рисою ділових електронних листів є регламентована структура, отже оформлення обов'язкових елементів виконується з урахуванням норм, затверджених у країні отримувача.

SUMMARY

The master's thesis is devoted to the problem of functional and pragmatic features of computer-mediated communication as a special discourse type. The first chapter is an overview of the theoretical material on the issue of the discourse as a linguistic and sociolinguistic category, the notion of the discourse in linguistics, its types, different approaches to the discourse classification, analysis of the theoretical information about the Internet discourse, categories of the discourse description, observation of its emergence and development in the digital world.

The researchers from different branches of science such as linguistics, sociolinguistics, philosophy, psychology and others pay significant attention to the notion of discourse. Its existence and active functioning in some branches of science simultaneously is absolutely understandable and reasonable, because it concerns speech activity and directly talking people, speech behaviour rules, adopted in one or another society, so we can see that only linguistic approach is insufficient to its researching.

Taking into account the interdisciplinarity of this notion, great amount of its definitions exist, but having analyzed many of them and considering that we are interested not only in linguistic, but also pragmatic aspects we have decided that the most appropriate ones are definitions by V.I.Karasik and N.D.Arutyunova which have much in common and are confined to the concept that the discourse is a coherent text together with extralinguistic, pragmatic, sociocultural, psychological and other factors. The discourse becomes by its own power dynamic constituent of «reality», being upheld by legitimated speakers within that discourse. That «reality» penetrates and constitutes everyday life.

Analyzing the texts of computer-mediated communication, we consider them as a discourse, i.e. emphasize its dialogical essence, close connection with extralinguistic factors (pragmatic, sociocultural, psychological, etc.), the influence of individual characteristics of each participant in communication and their

cognitive processes. The term «discourse» proved to be ambiguous and was interpreted by many authors in almost homonymous meanings, but the common approach is to understand discourse as a text correlated with the speech situation, the language considered in action.

The most general understanding of discourse allows us to say that today a new environment of interpersonal communication has been formed, which defines a new type of discourse – computer. Computer discourse should be understood as communication mediated by electronic means. Its main features are remoteness, indirectness, creolization that unite different types of discourse and define the features of both oral and written language.

The second chapter considers the nature of Internet communication as an interpersonal exchange of information that determines the importance of its pragmatic aspect, i.e. the ability of the text to have some influence on the recipient. The recipient must borrow certain information from the message, while the pragmatic potential of the text is the result of choosing the content of the message and the way of its linguistic expression. The pragmatic attitude of the recipient to the text depends not only on the pragmatics of the text, but also on what the recipient is, on his/her personality, background knowledge, previous experience, mental state and other features.

The translated text must have the same pragmatic potential as the original and have an equivalent effect on the recipient. To achieve this goal, the translator can allow deviations from the original and resort to pragmatic adaptation of the text. Pragmatic adaptation can consist in providing explanations, removing elements that are incomprehensible to the recipient, and applying translation transformations (lexical, grammatical, lexico-grammatical). The task of a specific translation act and the existence of a linguistic and cultural barrier between the author and the recipient of the message must be taken into account.

To determine the features of communication on the Web, we have identified genres based on three levels of interactivity. The first, high level of interactivity includes communication in instant messaging programs, chats. This genre is

characterized by combined dialogic communication and linguistic interaction of the communicator with several partners simultaneously, with the greatest approximation to the conversational style of speech. Characteristics of the genre are the frequent use of slang, graphic abbreviations and acronyms, intentional violation of grammar and spelling rules, supplementing the text with nonverbal means. To render a message, you must first decipher the correct meaning of the words and phrases. When translating, it is possible to use equivalent abbreviations that have been approved in the recipient's language, as well as transcoding of English slang.

The middle level of interactivity includes forums – a space for discussions on a particular topic. Depending on the topic of the forum, the language is more or less close to colloquial. The main function of forums is informative, so the translation should focus on adequate content transfer, taking into account the topic of discussion. If the forum is devoted to more pressing issues of today, its language will be of a more written style, and the correct structure of the text will help to achieve consistency and clarity in presenting information, smooth transition from one problem to another, clarity and comprehension, systematization of knowledge and skills, perception and establishment of logical connections for the reader to come to further conclusions. To achieve this goal, there are whole sets of techniques at the grammatical, morphological and syntactic levels. Among them, the most frequent are the use of insert words and constructions, conjunctions, generic concepts, parallel connection of sentences, emphasis with the help of oppositions through antonyms.

The third level of interactivity includes e-mail correspondence, which is closest to the epistolary style. When translating such letters, literal transmission should be avoided, and equivalents should be used to reproduce language clichés. A characteristic feature of business e-mails is the regulated structure, so the design of mandatory elements approved in the recipient's country is taken into account.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алефиренко Н. Ф. Спорные проблемы семантики : монография. М. : Гнозис, 2005. 326 с.
2. Андрианова Н. С. Жанры Интернет-коммуникации : о некоторых подходах // Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Мовознавство. 2008. Т. 16. Вип. 14. С. 14–21.
3. Арнольд И. В. Основы научных исследований в лингвистике : учеб. пособие. М. : Высш. шк., 1991. 140 с.
4. Арутюнова Н. Д. Дискурс // Лингвистический энциклопедический словарь. М. : Советская энциклопедия, 1990. С. 136–137.
5. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. М. : Языки русской культуры, 1999. 895 с.
6. Баженова Е. А. Научный текст в аспекте политекстуальности. Пермь : Пермский университет, 2002. 142 с.
7. Барт Р. S/Z / [пер. с фр. ; под ред. Г. К. Косикова]. 2-е изд., испр. М. : Эдиториал УРСС, 2001. 232 с.
8. Бархударов Л. С. Язык и перевод. М. : Международные отношения, 1975. 240 с.
9. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества. М. : Искусство 1979. 464 с.
10. Бенвенист Э. Общая лингвистика / [под ред., с вступ. статьей и комментарием Ю. С. Степанова]. М. : Прогресс, 1974. 446 с.
11. Бергельсон М. Б. Языковые аспекты виртуальной коммуникации // Вестник Московского университета. Сер. 19 : Лингвистика и межкультурная коммуникация. М. : Изд-во Моск. ун-та, 2002. № 1. С. 55–67.
12. Валгина Н. С. Теория текста : навч. посібник. М. : Логос, 2003. 280 с.
13. Вихристюк Л. С. Вступ до перекладознавства : навч. посібник. Алчевськ : ДГМІ, 2001. 175 с.

14. Войскунский А. Е. Речевая деятельность в ходе компьютерных конференций // Вопросы психологии. 1991. № 6. С. 142–147.
15. Галичкина Е. Н. Специфика компьютерного дискурса на английском и русском языках : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : [спец.] 10.02.20 / Астраханський державний педагогічний університет. Астрахань, 2001. 20 с.
16. Гардинер П. Артур Шопенгауер. Философ германського елінізму / [пер. с англ. О. Б. Мазурина]. М. : ЗАО Центрполиграф, 2003. 414 с.
17. Гаспаров Б. М. Язык. Память. Образ. Лингвистика языкового существования. М. : Новое литературное обозрение. 1996. 362 с.
18. Гастев Ю. Функция // Философская энциклопедия : в 5 т. / [глав. ред. Ф.В.Константинов]. Т. 5 : Сигнальные системы–Яшты. М. : Советская энциклопедия, 1970. С. 419–420.
19. Горошко Е. И. Интернет-жанр и функционирование языка в Интернете : попытка рефлексии // Жанры речи. Саратов : Издательский центр «Наука», 2009а. Вып. 6 : Жанр и язык. С. 11–127.
20. Горошко Е. И. Информационно-коммуникативное общество в гендерном измерении : монография. Харьков : ФЛП Либуркина Л. М., 2009б. 816 с.
21. Горшков П. А. Сленг хакеров и геймеров в Интернете. М. : Высшая школа, 2006. 150 с.
22. Григорьева В. С. Когнитивно-прагматические аспекты конструирования дискурса // Вопросы когнитивной лингвистики : мат-лы межд. науч. конф. Тамбов : изд.дом ТГУ, 2007. С. 238–311.
23. Жолковский А. К. Блуждающие сны и другие работы. М. : Наука. Издательская фирма «Восточная литература», 1994. 428 с.
24. Зацний Ю. А., Янков А. В. Інновації у словниковому складі англійської мови початку ХХІ століття: англо-український словник : словник. Вінниця : Нова книга, 2008. 360 с.

25. Золотова Г. А. Коммуникативные аспекты русского синтаксиса : монография. М. : Наука, 1982. 368 с.
26. Иванов В. Е. Интернет в формировании диалогического пространства в социокультурной среде // Мир психологии. 2000. № 2. С. 52–56.
27. Калініна К. В. Особливості функціонування комп'ютерного дискурсу // Обрії сучасної лінгвістики. 2013. Вип. 4. С. 62–64.
28. Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс. Волгоград : Перемена, 2004. 390 с.
29. Касумова М. Ю. Компьютерный дискурс как полиаспектная разновидность речи // Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Мовознавство. 2009. Т. 17. Вип. 15 (2). С. 52–59.
30. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение : навч. посібник. М. : ЭТС, 2002. 424 с.
31. Компанцева Л. Ф. Интернет-лингвистика : когнитивно-прагматический и лингвокультурологический подходы : моногр. Луганськ : Знание, 2008. 200 с.
32. Конева В. П. Системно-функциональный анализ высказываний в современном русском языке : автореф. дис. на соискание наук. степени доктора филол. наук : [спец.] 10.02.01 / Российский государственный педагогический университет имени А. И. Герцена. СПб, 1996. 31 с.
33. Косериу Э. Синхрония, диахрония и история (Проблема языкового изменения) // Новое в лингвистике. Вып. 3. М. : Издательство иностранной литературы, 1963. С. 143–161.
34. Костенко Г. М., Лось Б.Ю. Комп'ютерно-опосередкована комунікація як особливий вид дискурсу // Матеріали XVII Всеукраїнської наукової конференції «Когнітивно-прагматичні дослідження професійних дискурсів». Харків : ХНУ, 2020. С. 63–65.
35. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підручник. 3-є вид. К. : ВЦ «Академия», 2008. 464 с.

36. Кубрякова Е. С., Александрова О. В. Виды пространства, текста и дискурса // Категоризация мира : пространство и время : материалы научной конференции. М. : Диалог-МГУ, 1997. С. 19–20.
37. Кубрякова Е. С. О понятии дискурса и дискурсивного анализа в современной лингвистике : обзор // Дискурс, речь, речевая деятельность. Функциональные и структурные аспекты: сборник обзоров. М. : ИНИОН РАН, 2000. С. 7–25.
38. Кузнецова Ю. М., Чудова Н. В. Психология жителей Интернета. М. : УРСС, 2008. 224 с.
39. Кун Т. Структура научных революций : монография. М. : Прогресс, 1977. 300 с.
40. Манаенко Г. Н. Значение «мира текста» и смыслы «мира дискурса» // Язык. Текст. Дискурс. Вып. 6. Ставрополь (Краснодар) : АПСН, 2008. С. 9–22.
41. Мечковская Н. Б. История языка и история коммуникации: от клинописи до Интернета. М. : Флинта-Наука, 2009. 584 с.
42. Мецлер А. А. Прагматика коммуникативных единиц. Кишинев : Штиинца, 1990. 104 с.
43. Морозова О. И. Особенности Интернет-коммуникации: определение и свойства // Вестник Ленинградского государственного университета им. А. С. Пушкина. 2010. Т. 1. № 5. С. 21–33.
44. Моррис Ч. У. Значение и означивание. М. : Радуга, 1983. 132 с.
45. Панкратова. О. А. Типы дискурса // Проблемы лингвокультурологии и семантики через призму междисциплинарной парадигмы : сборник статей. Волгоград : Станица-2, 2001. С. 17–20.
46. Пименова М. В., Кондратьева О. Н. Введение в концептуальные исследования : учеб. пособие. Кемерово : Кузбассвуиздат, 2006. 156 с.
47. Пушкин А. А. Способ организации дискурса и типология языковых зичностей. Язык, дискурс и личность. Тверь : ТГУ, 1990. 59 с.

48. Рецкер Я. И. Пособие по переводу с английского языка на русский язык. М. : Просвещение, 1982. 159 с.
49. Розеншток-Хюсси О. Бог заставляет нас говорить. М : Канон, 1998. 220 с.
50. Селютин А. А. Жанры как форма коммуникативного выражения онлайн-личности // Вестник Челябинского государственного университета. 2009. № 35. С. 138–141.
51. Серио П. В поисках четвертой парадигмы / [пер. с франц.] // Философия языка, в границах и вне границ, Харьков : ОКО, 1993. С. 37–52.
52. Смирнов Ф. О. Искусство общения в Интернете. М : Издательский дом Вильямс, 2009. 240 с.
53. Стрельбицька Л. Інтернет як полігон розвитку природної мови // Вісник нац. ун-ту «Львівська політехніка». 2005. № 538 : Проблеми української термінології. С. 33–38.
54. Фуко М. Археология знания. К. : Ника–Центр, 1996. 206 с.
55. Чернявская В. Е. Интертекст и интердискурс как реализация текстовой открытости // Вопросы когнитивной лингвистики. 2004. № 1. С. 106–111.
56. Шабшин И. И. О психологических особенностях общения в интернете // Консультативная психология и психотерапия. 2005. Том 13. № 1. С. 65–72.
57. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса : дисс. доктора филол. наук: [спец.] 10.02.01 10.02.01 «Русский язык», 10.02.19 «Общее языкознание, социолингвистика, психолингвистика» / Волгоградский государственный педагогический университет. Волгоград, 2000. 440 с.
58. Щипицина Л. Ю. Классификация жанров компьютерно-опосредованной коммуникации по их функции // Известия Российского гос. пед. ун-та. им. А. И. Герцена. Санкт–Петербург. 2009. №114. С. 171–178.
59. Эко У. Отсутствующая структура. Введение в семиологию. М. : ТОО ТК : Петрополис, 1998. 432 с.

60. Androutsopoulos J., Beißwenger M. Introduction: Data and Methods in Computer-Mediated Discourse Analysis // *Language@Internet*. 2008. № 5 : электрон. версія журн. URL : <https://www.languageatinternet.org/articles/2008/1609> (дата звернення: 15.10.2020).
61. Beißwenger M., Storrer A. Corpora of computer-mediated communication // *Corpus linguistics. An international handbook*. Vol. 1 / ed. by A. Lüdeling & M. Kytö. Berlin/N.Y. : de Gruyter, 2008. P. 292–308.
62. Crystal D. *Language and the Internet*. Cambridge : Cambridge University Press, 2004. 272 p.
63. Dijk van T. A. The study of discourse // *Discourse as structure and process*. Vol. 1. Dijk van. *Discourse studies : A multidisciplinary introduction* / ed. by A. Teun. L. : University Press, 1997. P. 1–34.
64. Flynn N., Flynn T. *Writing Effective E-mail*. L. : Kogan Page, 2000. 83 p.
65. Garrett R. K., Danziger, J. N. On Cyberslacking: Workplace Status and Personal Internet Use at Work // *CyberPsychology & Behavior*. 2008. № 11. P. 287–292.
66. Halavais A., Lackaff D. An Analysis of Topical Coverage of Wikipedia // *Journal of Computer-Mediated Communication*. 2008. Vol. 13. № 2. P. 429–440.
67. Harris Z. *Methods in Structural Linguistics*. Baltimore : The Johns Hopkins University Press, 1953. 81 p.
68. Herring S. Language and the Internet // *International Encyclopedia of Communication* / ed. W. Donsbach. Oxford : Blackwell Publishers, 2008. P. 279–304.
69. Paulus T. M. Internet Technology and Social Capital : How the Internet Affects Seniors' Social Capital and Wellbeing // *Journal of Computer-Mediated Communication*. 2008. Vol. 13. № 4. P. 202–220.

70. Sanderson J. The Blog is Serving Its Purpose : Self-Presentation Strategies on 38pitches.com // Journal of Computer-Mediated Communication. 2008. Vol. 13. № 4. P. 912–936.
71. Scott C. R., Qian X. Anonymity and Self-Disclosure on Weblogs // Journal of Computer-Mediated Communication. 2007. Vol. 12. № 4. P. 1428–1451.
72. Segev E., Ahituv N., Barzilai-Nahon R. Mapping Diversities and Tracing Trends of Cultural Homogeneity/ Heterogeneity in Cyberspace // Journal of Computer-Mediated Communication. 2007. Vol. 12. № 4. P. 1269–1297.
73. Stommel W. Conversation Analysis and Community of Practice as Approaches to Studying Online Community // Language@Internet. 2008. No. 5 :
електрон. версія журн. URL :
<https://www.languageatinternet.org/articles/2008/1537> (дата звернення:
15.10.2020).
74. Stubbs M. Discourse Analysis : The Sociolinguistic Analysis of Natural Language. Oxford : Blackwell Publishers, 1983. 93 p.
75. Tong S. T., Langwell B., Walther J. B. Too Much of a Good Thing? The Relationship between Number of Friends and Interpersonal Impressions on Facebook // Journal of Computer-Mediated Communication. 2008. Vol. 13. № 3. P. 531–549.
76. Turnage A. K. IM = Interruption Management? Instant Messaging and Disruption in the Workplace // Journal of Computer-Mediated Communication. 2008. Vol. 13. № 2. P. 23–42.
77. Vaculík M., Dušková M. Psychologické aspekty on-line komunikace prostřednictvím internetu na tzv. Chatech // Československá psychologie. Praha : AV ČR, 2002. S. 55–63.
78. Wodak R., Reisigl M., Liebhart K. The Discursive Construction of National Identity. Edinburgh : Edinburgh University Press, 1999. 240 p.
79. Yates S. T. Oral and Written Linguistics Aspects of Computer Conferencing: A Corpus Based Study // Communication : Linguistic,

Social and Cross-Cultural Perspective. Amsterdam : John Benjamins Publishing, 1996. P. 29–46.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

80. How much you love your pet? : електрон. версія. URL : http://www.womensforum.com/index.php?option=com_kunena&func=view&catid=18&id=16676&Itemid=446 (дата звернення: 27.10.2020).

81. Chatiw : електрон. версія. URL : Режим доступу : <http://www.chatiw.com> (дата звернення: 27.10.2020).

82. JustChat : електрон. версія. URL : <https://www.justchat.co.uk/> (дата звернення: 27.10.2020).

83. Megacities Forum : електрон. версія. URL : <https://emi-megacities.org/megacities-forum/> (дата звернення: 12.11.2020).

ДОДАТКИ

Додаток А

Діалог із англомовного чату

Діалог із англомовного чату	Розшифровка діалогу	Переклад діалогу
ajay21: Lisa how r u?	ajay21: Lisa how are you?	ajay21: Як справи, Ліза?
~L!sa~: Gud thnx ajay wbu?	~L!sa~: Good thanks ajay. What about you?	~ L! Sa ~: Добре, спасибі Еджей. Як ти?
Homayoon: Hey lis is it ur real face?	Homayoon: Hey lis is it your real face?	Homayoon: Привіт, Ліз, це дійсно твоє обличчя?
~L!sa~: Yeah Honaymoon its my real face	~L!sa~: Yeah Honaymoon its my real face	~ L! Sa ~: Привіт! Так, це моє обличчя
ajay21: I want u visit my counrty	ajay21: I want you visit my counrty	ajay21: Я хочу, щоб ти приїхала в мою країну.
~L!sa~: Lol ajay	~L!sa~: laughing out loud ajay	~ L! Sa ~: Ха-ха, еджей!
ajay21: Y?	ajay21: Why?	ajay21: Ну чому?
Homayoon: WoW u r so BUTful how old r u?	Homayoon: WoW you are so beautiful how old are you?	Homayoon: Вау, ти така красива! Скільки тобі років?
~L!sa~: Thnx honaymoon, my age is in my profile	~L!sa~: Thanks honaymoon, my age is in my profile	~ L! Sa ~: Спасибі, Хонеймун, мій вік зазначений у моєму профілі.
ajay21: U hv any prob?	ajay21: You have any problem?	ajay21: У тебе якісь проблеми?
~L!sa~: wot u mean ajay?	~L!sa~: What you mean	~ L! Sa ~: Що ти маєш

	ajay?	на увазі, Еджей?
Homayoon: U r so stylist!	Homayoon: You are so stylist!	Homayoon: Ти такий стиліст!
ajay21: My friend kiran chakma want meet with u in country.	ajay21: My friend kiran chakma want meet with you in country.	ајау21: Мій друг Кіран Хакма, хоче зустрітися з тобою в країні.
HeartReaper: Stylist? What u mean homay?	HeartReaper: Stylist? What you mean homay?	HeartReaper: Стіліст? Що ти маєш на увазі Хомей?
~L!sa~: thats not gna happen ajay sorry	~L!sa~: thats not will happen ajay sorry	~ L! Sa ~: Цього ніколи не станеться, Еджей. Вибач.
ajay21:!?	ajay21: !?	ајау21:!?
~L!sa~: Hey Emad	~L!sa~: Hey Emad	~ L! Sa ~: Привіт, Емад!
?mAd +: hi. HAND	?mAd +: hi. have a nice day!	? mAd +: Привіт! Чудовий день!
ajay21: But why ? we r organized when u be ready	ajay21: But why ? we are organized when you be ready	ајау21: Але чому? Ми все організуємо, коли ти будеш готова!
?mAd +: hey llsa, OOO	?mAd +: hey llsa, hugs	? mAd +: Привіт, Ліза. Обіймаю тебе.
~L!sa~: GTSY	~L!sa~: glad to see you	~ L! Sa ~: Рада тебе бачити
ajay21: Pls replay	ajay21: Please replay	ајау21: Будь ласка, передумай!
?mAd +: homayoon r u iranain?	?mAd +: homayoon are you iranain?	? mAd +: Хомейун, ти іранець?
~L!sa~: No ajay, i wud never do that	~L!sa~: No ajay, i never do that	~ L! Sa ~: Ні, Еджей, я ніколи не зроблю цього.

ajay21: Am waiting 4 u	ajay21: Am waiting for u	ajay21: Я чекаю на тебе.
~L!sa~: No	~L!sa~: No	~ L! Sa ~: ні
ajay21: But why lisa?	ajay21: But why lisa?	ajay21: Але чому, Ліза?
~L!sa~: y do u think i wud?	~L!sa~: Why do you think i would?	~ L! Sa ~: Чому ти думаєш, що я приїду?
~L!sa~: ajay??	~L!sa~: ajay??	~ L! Sa ~: Еджей ??
HeartReaper: BBL	HeartReaper : be back later	HeartReaper: Буду пізніше
Homayoon: CUL	Homayoon: see you later	Homayoon: бувай

Додаток Б

Словник аббревіатур, що використовуються в Інтернет-спілкуванні

AAMOF = as a matter of fact

AFAIK = as far as I know

AFK = away from keyboard

AKA = also known as

ASAP = as soon as possible

A/S/L = age/sex/location

B4 = before

BBL = be back later

BBS = be back soon

BF = boy friend

BRB = be right back

BCNU = be seeing you

BT, DT = been there, done that

BTW = by the way

BWL = bursting with laughter

CID = crying in disgrace

CNP = continue in next post

CTTS = cute things they say

CU = see you

CUL = see you later

CUL8R = see you later

CUZ = because

CYA = see ya

dh/dw = dear husband or wife (almost always in lower case letters)

DIY = do it yourself

EMSG = email message

FAQ = frequently asked questions

FYI = for your information

G = giggle or grin

GF = girl friend

GFN = gone for now

GTSY = glad to see you

H&K = hug and kiss

HAGN = have a good night

IC = I see

IDK = I don't know

IMHO = in my humble opinion

IOW = in other words

IRL = in real life

JK = just kidding

KIT = keep in touch

L8R = later

LOL = laughing out loud

LTNS = long time no see

OT = off topic

PLZ = please

POV = point of view

ROFL = rolling on floor laughing

SYL = see you later

TGIF = thank goodness it's Friday

THX = thanks

TTYL = talk to you later

WB = welcome back

WRT = with respect to

YWIA = you're welcome in advance

VBG = very big grin

Додаток В

Словник піктограм

Базові:

- :-) Основна посмішка
- ;-) Посмішка з підморгуванням
- :-(Похмура фізіономія
- : -I Байдужа фізіономія
- : -> Саркастична фізіономія

Зміни в очах:

- % -) Дуже довго дивився на екран
- 8-) У сонячних окулярах
- В-) В окулярах
- О-) Циклоп
- .-) одноокий
- g-) У пенсне (моноклі)
- X”) Смішно до сліз

Зміни роту:

- : - [Вампір
- : - & Відібрало мову
- : -Q Палить
- : -? Палить трубку
- : -P Показує язик
- : -D Широка посмішка
- : -X Рот на замку
- : - / Скептик
- : -o Ох-ох
- : -e Розчарований
- : -t Злий, подразнений
- : - < Сумний

Додаток Г

Приклади особистого листування

SAMPLE 1

Hi Girl:

Great to get the little tidbits from you. Unfortunately I cannot open this one.

How are you? How is work and the love life like these days? I am back at school as I hope you are too. It's either that I am getting older – «bite your tongue» – and wiser, or the students are getting younger and a lot less informed. I have six classes so you can imagine that takes some getting used to. Let me know how you are doing and how is good old Vancouver treating you.

Love

Hyacinth

SAMPLE 2

Klare

Thanks for the reply

We went to Calgary for xmas we went to lake louise and skied what a great day we had we came back for new years and then we flew to Cody Wy. to my nieces wedding she is 19 Echo is the middle daughter of my sister Nora with the 11 children we had a great time now I must get off to work Triple shift sounds tooo harsh to me lets have tea and catch up call mesees yeah

Tim

SAMPLE 3

Thought this was worth passing along, so we can do some research before we forward stuff. Thanks to my cousin, we now have this valuable resource.

Kind regards, Lauren

SAMPLE 4

hey babe! sorry you are having a bad couple of days ...but im fairly confident that things will start looking up im really excited to hang out with you

tonight. our schedules have been so hectic lately that i feel like i never get to see anyone and my computer is becoming my best friend...pathetic, huh?

Well, what do you want to do, i have to go into town to go to P&C anyway, so we can stop by the cafe or what not watch a movie, or achlorette..WHATEVER! idont care, as long as i have you next me.

love ya Margie,

Sharon

Додаток Д

Тези XVII Всеукраїнської наукової конференції «Когнітивно-прагматичні дослідження професійних дискурсів»

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
КАФЕДРА ДІЛОВОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ТА ПЕРЕКЛАДУ

МАТЕРІАЛИ
VII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
**КОГНІТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ
ДОСЛІДЖЕННЯ
ПРОФЕСІЙНИХ ДИСКУРСІВ**

21 БЕРЕЗНЯ 2020 Р.

ЗМІСТ

N. T. Bezvesilna, L. A. Doudka LA TRADUCTION DES TEXTES ÉCONOMIQUES	7
Н. С. Безсонова, О. І. Радченко ДО ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ ПРЕДМЕТНО-МОВНОГО ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ	9
М. П. Бобро, В. О. Гуторов НАПРЯМ ТА ТРАЄКТОРІЯ РУХУ ЯК ЧИННИКИ ТВОРЕННЯ ОЦІННОГО ЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ФРАЗЕОЛОГІЇ.....	12
М. П. Бобро, Ю. І. Щербак АСОЦІАТИВНЕ ПОЛЕ ЛЕКСЕМИ <i>КРАСА</i> В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....	15
Н. О. Болібок ОДЯГ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАДВЕРБАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ В ДІЛОВОМУ АНГЛОМОВНОМУ СПІЛКУВАННІ.....	18
О. О. Борисов ПРОФЕСІЙНИЙ ДИСКУРС: КОМУНІКАТИВНО- КОГНІТИВНИЙ ВИМІР.....	20
Є. М. Брославська, Я. М. Літовченко ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ІНОЗЕМНА МОВА (АНГЛІЙСЬКА)» СТУДЕНТАМ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ «МІЖНАРОДНА КОМУНІКАЦІЯ».....	24
О. О. Гужва ІСТОРИЧНЕ ВАРІЮВАННЯ СТРАТЕГІЙ КОМПЛІМЕНТУ У ПРОСТОРІ БРИТАНСЬКИХ ЖІНОЧИХ РОМАНІВ.....	27
І. Ю. Гусленко ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТУРИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ.....	31
I. V. Davydenko, I. V. Zmiyova NEW WORDS IN SOCIAL NET-WORKING.....	35
Е. В. Доманова НАВЧАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ МОВЛЕННЄВОГО ЕТИКЕТУ ЗАСОБАМИ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	38

А. О. Івахненко ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ В НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ В СФЕРІ TRANSLATION STUDIES	41
В. В. Ільченко, О. В. Карпенко, І. О. Помазан ПРОБЛЕМА ДОТРИМАННЯ СТИЛІСТИЧНОЇ ОДНОРІДНОСТІ ОСВІТНЬОГО ДИСКУРСУ У ВИКЛАДАННІ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН НА МОЛОДШИХ КУРСАХ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	44
А. А. Калита, А. Ю. Лісовська ПЕРЕКЛАД ТЕГІВ І МЕТА-ТЕГІВ ЯК СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ФРАНЦУЗЬКИХ ВЕБСАЙТІВ	47
А. Б. Калюжна ОРІЄНТАЦІЙНА МЕТАФОРА В БІЗНЕС-ДИСКУРСІ.....	50
М. В. Карпусенко, Н. В. Карпусенко СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ПОВТОРІВ У ПІДГОТОВЛЕНОМУ МОВЛЕННІ Д. ТРАМПА.....	54
В. Г. Касьянова ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	56
В. Г. Костенко ЖАНРОВА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СІРОЇ ЛІТЕРАТУРИ В СТОМАТОЛОГІЇ.....	59
Г. М. Костенко, Б. Ю. Лось КОМП'ЮТЕРНО-ОПОСЕРЕДКОВАНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ОСОБЛИВИЙ ВИД ДИСКУРСУ.....	63
Т. А. Крисанова ЕМОЦІЯ ВІДРАЗИ В АНГЛОМОВНОМУ КІНОДИСКУРСІ: ЛІНГВОСЕМІОТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	66
І. М. Лавріненко СОЦІАЛЬНІ ПАРАМЕТРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗМІНИ КОМУНІКАТИВНИХ РОЛЕЙ В КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ КІНОДИСКУРСУ.....	70
О. В. Максименко ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЖЕСТОВО-ВЕРБАЛЬНИХ ВИСЛОВЛЕНЬ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ.....	72

УДК811.161.1'373.611

КОМП'ЮТЕРНО-ОПОСЕРЕДКОВАНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ОСОБЛИВИЙ ВИД ДИСКУРСУ

Г. М. Костенко, Б. Ю. Лось (Запоріжжя)

При розгляді тексту оригіналу як дискурсу акцентується його діалогічна сутність, тобто спрямованість не лише на реципієнта, а й на очікування відповіді від адресата. Про зацікавленість науковців проблемами дискурсу свідчить велика кількість праць вітчизняних та зарубіжних дослідників, зокрема Н. Арутюнової, Ф. Бацевича, О. Бессонової, А. Белової, В. Дем'янка та ін. Уточнюючи поняття тексту і дискурсу, можна підкреслити, що текст як мовний матеріал не завжди являє собою зв'язну мову, тобто дискурс. Не будь-який текст є дискурсом, але дискурс завжди є текстом. Теорія дискурсу завжди підкреслювала діяльнісний, динамічний аспект мови: поняття «дискурс» представляє мову як процес, що враховує вплив екстралінгвістичних факторів в акті комунікації, і, як результат, представлений у вигляді фіксованого тексту.

Інтернет, який, за справедливим зауваженням Н. С. Андріанової, являє собою дещо більше, ніж просто суперсучасну технологію, що прискорює проходження та поширення інформації [1], істотно розширив можливості як для міжособистісної, так і для соціально значущої комунікації. А. А. Селютін, характеризуючи комп'ютерний дискурс, зауважує особливу позицію автора у процесі такої комунікації. Він визначає комп'ютерний дискурс як абсолютне занурення автора в ситуацію віртуального комунікативного акту і перетворення його на онлайн-особистість, яка іноді не відповідає мовному образу автора в реальності [4, с. 139].

Найпоширенішими засобами передачі інформації у всесвітній мережі Інтернет є електронна пошта, чат, форум, власні сторінки користувачів, блоги, акаунти на різноманітних сайтах на зразок YouTube, електронні соціальні мережі, ICQ, Yahoo, Skype, MSN та ін. Щодо особливостей комп'ютерної

комунікації, то треба відзначити анонімність, глобальність та компенсаторну віртуальну емоційність, тобто відсутність візуального контакту між співрозмовниками компенсується за допомогою різноманітних смаглів і так званих іконок [3, с. 63].

Так само як не існує єдиного визначення поняття комп'ютерного дискурсу, так не існує й загальновідомої класифікації ознак, притаманних комп'ютерному дискурсу. Але, наприклад, О. М. Галичина визначає такі його основні риси [2, с. 17]:

- дистанційність, тобто відсутність залежності від часу та простору;
- опосередкованість;
- високий ступінь проникності;
- наявність гіпертексту;
- креолізованість комп'ютерних текстів, коли в текстах використовуються паралінгвістичні засоби, наприклад, малюнок, фотографія, різні шрифти;
- переважно статус на рівноправність учасників;
- передача емоцій, міміки, почуттів за допомогою смайлів;
- комбінація різних типів дискурсу;
- специфічна комп'ютерна етика: учасники мають певний комунікативний статус, який виявляється, підтримується і обіграється в процесі комунікації за допомогою сукупності спеціальних прийомів і навичок, що можна визначити як етикет.

Характер Інтернет-комунікації як міжособистісного обміну інформацією зумовлює важливість прагматичного аспекту, тобто здатності тексту впливати певним чином на отримувача. Прагматична адаптація може полягати у наданні пояснень, вилученні незрозумілих Рецептору елементів, застосуванні перекладацьких трансформацій (лексичних, граматичних, лексико-граматичних). При цьому необхідно враховувати завдання конкретного перекладацького акту й існування лінгвокультурного бар'єру між автором і отримувачем повідомлення. Прагматичний потенціал тексту є результатом вибору змісту повідомлення і способу його мовного вираження.

Прагматичне ставлення Рецептора до тексту залежить не тільки від прагматики тексту, а й від того, що собою представляє даний Рецептор, від його особистості, фонових знань, попереднього досвіду, психічного стану та інших особливостей.

Література

1. Андрианова Н. С. Жанры Интернет-коммуникации : о некоторых подходах : электрон. версия. URL : <http://www.stattionline.org.ua/filologiya/52/6966-zhanry-internet-kommunikacii-o-nekotoryx-podxodax.html> (дата звернення: 10.02.2020).
2. Галичкина Е. Н. Специфика компьютерного дискурса на английском и русском языках : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.20 / Астраханский государственный педагогический университет. Астрахань, 2001. 20 с.
3. Калініна К. В. Особливості функціонування комп'ютерного дискурсу // Обрії сучасної лінгвістики. 2013. Вип. 4. С. 62–64.
4. Селютин А. А. Жанры как форма коммуникативного выражения онлайн-личности // Вестник Челябинского государственного университета. 2009. № 35. С. 138–141.